

TÜRKİYE’DE 2011 GENEL SEÇİMLERİ SÜRECİNDE YAZILI BASININ SİYASAL İLETİŞİM YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

Yar. Doç. Dr. Mehmet ÖZÇAĞLAYAN

Marmara Üniversitesi, İletişim Fakültesi, mozcaglayan@marmara.edu.tr

Öğr. Gör. Dilhan ÖZTAMUR

Nişantaşı Üniversitesi, MYO, Halkla İlişkiler Bölümü,
dilhan.oztamur@nisantasi.edu.tr

Özet

Basın, varoluşundan beri en etkili kitle iletişim araçlarından biri olmuştur. Bundan dolayı, gazeteler siyasal iletişim açısından sadece seçim dönemlerinde değil, seçimlerin olmadığı dönemlerde de önemli bir işleve sahiptirler. Basın tarihi boyunca, basının siyaset ve iktidarla ilişkileri de hep gündemde olmuştur. Basın ve siyaset arasındaki çekişmeler haber dilini etkilemiş, haberdeki nesnellik ve denge unsurları belirgin bir şekilde ihmal edilmeye başlanmıştır. Basının siyasi partilerin seçim kampanyalarını yansıtmadaki rolü, gazetelerin politikası, ideolojisi ve partilerle ilişkilerine bağlı olarak değişebilmektedir. Bu yüzden çalışmada, 2011 Genel Seçimleri sürecinde partilerin ve liderlerin siyasal iletişim çalışmalarının yazılı basında nasıl sunulduğu ve yansıtıldığı incelenmiştir. 1 Mayıs 2011 - 12 Haziran 2011 tarihleri arasında Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman gazetelerinde partilerin seçim çalışmaları ile ilgili yer alan haberler, eleştirel söylem çözümlemesi modeli örnek alınarak analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Basın, Siyasal İletişim, Siyasi Partiler, Eleştirel Söylem Analizi.

THE ANALYSIS OF THE PRESS IN TERMS OF POLITICAL COMMUNICATION IN THE 2011 GENERAL ELECTION PROCESS IN TURKEY

Abstract

The Press has been one of the most effective means of mass communication since its existence. Because of this reason, not only in the election periods, but also during non-election periods, newspapers have an important function in terms of political communication. Throughout the history of the press, its relationships with politics and power were always on the agenda as well. The conflicts between the press and politics have affected the language of the news; the elements like objectivity and balance in the news have clearly begun to be ignored. The role of the press to reflect the electoral campaigns of political parties may vary due to newspapers’ policy, ideology and their relationship with the parties. Therefore, in this study, how the political communication process of the leaders and parties were presented and reflected during the 2011 general election process in Turkey is analyzed. Between May 1 and June 12, the election process of political parties in the news of the daily national newspapers, Cumhuriyet, Hürriyet and Zaman is analyzed by using the model of critical discourse analysis.

Key Words: The Press, Political Communication, Political Parties, Critical Discourse Analysis.

Giriş

Siyaset ve iletişim disiplinlerinin kesişim noktasından doğan “siyasal iletişim” kavramı, hayatımızda yalnızca teorik anlamda yer almamaktadır. Neredeyse bütün kitle iletişim araçları siyasal iletişim mesajları taşıırken, bu mesajlar farklı anlatım biçimleriyle yansıtılabilmektedirler. Yazılı basın geçmişten bu yana bu kitle iletişim araçlarının en etkili olanlarından biridir. Bu nedenle gazeteler, yalnızca seçim dönemlerinde değil, seçim dışı zamanlarda da siyasal iletişim açısından önemli bir işlevi yerine getirmektedirler.

Zaman içinde gelişen siyasal sistemler ve iletişim süreçleri de, siyasal iletişim kavramının etki alanını genişletmiştir. Pazarlama öğelerinin hemen hepsi “siyasal iletişim yönetimi” adı altında birleşip, siyasal reklam, siyasal propaganda ve siyasal pazarlama gibi kollara ayrılmıştır.

Basın tarihi boyunca basının siyaset ve siyasi iktidarla ilişkileri de hep gündemde olmuştur. Özellikle Türk Basın Tarihi’ndeki sansür uygulamaları, kapatılan dergi ve gazeteler, hapis cezası alan gazeteciler bu ilişkilerin boyutunu gözler önüne sermektedir.

Elbette ilişkilerin bu girift (çapraşık) bir hal almasında, ilk gazetelerin devlet eliyle çıkarılması, sonrasında basında yaşanan holdingleşme süreci, hükümetler tarafından verilen teşvikler ve değişen habercilik anlayışının da etkileri olmuş; değişen habercilik anlayışı, “haber metalaşması” sorununu da beraberinde getirmiştir. Bunun yanında, basın-siyaset arasında yaşanan çıkar çatışmaları haber diline yansımış; nesnellik, objektiflik ve dengelilik gibi unsurlar belirgin şekilde göz ardı edilmeye başlanmıştır.

Bu gelişmelerin ışığında bu çalışmanın temel çıkış noktası da, bütün bu etkilerin, 2011 Genel Seçimleri sürecinde partilerin ve liderlerin siyasal iletişim çalışmalarına ve bunların yazılı basındaki sunuluş biçimlerine nasıl yansıdığının araştırılması olmuştur.

Eleştirel söylem çözümlemesi modelini *Norman Fairclough* ile birlikte geliştiren Hollandalı dilbilimci *Teun A. van Dijk*, basın haberlerinin hazırlanması ve etnik peşin hükümlerinin analizi hakkında yaptığı çalışmalarda farklı grupların temsili üzerinde durmaktadır. Bu yüzden çalışmanın alanı, 2011 Genel Seçimlerinden Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde temsil hakkı kazanarak çıkan siyasi parti ve blokların hepsini kapsayacak şekilde geniş tutulmuş; Adalet ve Kalkınma Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi’nin yanında Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku adaylarının söylemleri de Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman gazeteleri üzerinden eleştirel söylem çözümlemesi modeline göre incelenmiştir. Çalışmada kapsamın geniş tutulması yanında Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku adaylarının bu çalışmaya dâhil edilmesinin bir diğer nedeni de, ana akım siyasi partilerin yanında, farklı bir siyasi oluşumun ana akım basında nasıl temsil edildiğinin de görülebilmesini sağlamaktır.

1. 2011 Genel Seçimleri Sürecinde Yazılı Basının Siyasal İletişim Yönünden İncelenmesi

1.1. Yöntem

Adrian Teun van Dijk’e göre haber, bir söylem biçimi olarak seçmeci kaynak kullanımı, tek düze haber temposu ve haber başlığının seçimi yoluyla toplumsal iktidarın içinde kurulduğu ve yeniden üretildiği metinlerdir. Batı toplumlarında liberal basının gelişimi hakkında ileri sürülmüş ve genellikle kabul edilmiş haberin tarafsızlığı ve dengeliliği savını eleştiren ve eleştirirken de yadsıyan *van Dijk*, haber söylemini incelerken söylem analizi yöntemini kullanmıştır. Bu yöntemle *van Dijk*, haber üretim süreci içinde haberciliğin örgütlenmesi ve işleyişi ile profesyonel gazetecilik etik kodlarının dolayısıyla oluşan haber metinlerini, tüm bir toplumsal yapıyla ilişkilendirerek açıklamaktadır. *Van Dijk*’ın geliştirdiği söylem analizi yöntemi, söylem kuramına dayanmakta olup, metni anlama ve üretim düzeylerini dikkate alarak analiz etme yaklaşımı açısından haber çözümleme araştırmalarında oldukça ilgi gören bir yöntem türü olmaktadır.

Van Dijk’ı diğer araştırmacılardan farklı kılan, haber çözümlemelerini ele alış biçimidir. Haberleri yalnızca metinsel ve yapısal açıdan incelememiş, anlam ve üretim düzeylerinde de çözümleme ve açıklamalar getirmiştir. Ayrıca *van Dijk*, haber metinlerinin genel tema ve konularıyla birlikte semantik yapı ve retorik boyutları gibi üst düzey niteliklerini de söylem çözümlemesine dâhil etmiştir. *Van Dijk*’a göre yapısal çözümleme yeterli değildir; çünkü söylem bağımsız bir yapıya sahip olmasının yanında, üretim ve yorumlama süreçleri açısından da sosyal bir bağlam içerisinde incelenmesi gereken karmaşık bir iletişim olgusudur. Haber bilgisinin anlamlandırılması, ezberlenmesi ve yeniden üretimi okuyucu açısından da ele alınmakta ve haber metni üretimi yapısal, üretim ve anlama düzeylerinde çözümlenmektedir. “Haberin söylemi, el altında bulunan söylemlerin bir ürünüdür” diyen *van Dijk*, burada iki noktaya işaret etmektedir. Birincisi, haber metinlerinin kendilerine özgü bir söylemi vardır. İkincisi, haberin söylemi kaynak kişi ve kuruluşların söyleminden ayrı olarak düşünülemez; ancak üretildiği koşullar içinde, diğer bir deyişle bağlam içinde anlaşılabilir (İnal, 1995: 116).

Haber söylemlerini incelerken, “nesnellik ve dengelilik” ilkelerini göz önünde bulundurmamak gerekmektedir. Bu nedenle, başlıklar, kelimeler ve kullanılan görseller söylem analizi çerçevesinde üzerinde önemle durulması gereken öğeler olduğundan, çalışmada bu unsurlara özellikle dikkat edilmiştir.

Bütün bunları incelemek amacıyla çalışmada Cumhuriyet, Hürriyet ve Zaman gazeteleri seçilmiş ve *A. Teun van Dijk*’ın ve *Norman Fairclough*’un geliştirdiği “eleştirel söylem çözümlemesi” modeli kullanılarak, 1 Mayıs-12 Haziran 2011

tarahleri arasında seçilen gazetelerde yer alan haber metinlerinin, makro ve mikro yapıları incelenmiştir.¹

1.2. Bulgular

Makro yapıda; haber başlıkları (ek olarak manşetler), haber girişı, ana olaylar, ardaan ve bağlam bilgisi, olay taraflarının incelenmesi gibi özellikler değeriendirilmiştir. Mikro yapıda ise, sözcük seçimleri, sentaks (cümle yapısı) ve haberin retoriğı ele alınmıştır.

Bununla beraber, incelenen tüm örneklerin hepsine birden burada yer vermek, bu çalışmaya ayrılan yerin getirdiğı kapsam sınırlaması nedeniyle mümkün olmamış; yukarıda belirtilen makro ve mikro yapılarda incelenen tüm kategorilerden burada sadece seçilen örneklere yer verilebilmiştir. Ancak bu durum, incelemenden elde edilen sonuçları ortaya koymada her hangi bir engel oluşturmadığı gibi, seçilen örnekler bulguları yansıtmak açısından yeterli bilgiyi verebilmektedir. Bunlar çalışmanın Tartışma bölümünde detaylı olarak değeriendirilmiştir.

2. Cumhuriyet Gazetesi

Türkiye'nin, yayımlanmakta olan en eski ulusal gazetesi Cumhuriyet'i Türk basınındaki diğer gazetelerden ayıran belirgin özelliğı, gazeteyi yönetenlerin çok uzun süreli olarak bu görevi sürdürmeleridir. 1924 yılında kurulan Cumhuriyet gazetesini 1945 yılına kadar Yunus Nadi, daha sonra 1988 yılına dek oğı Nadi Nadi, devamında da İlhan Selçuk yönetmiştir.

Uzun yayın yaşamı boyunca gazetenin yayın çizgisinin kısa dönemler dışında fazla değişmemiş olmasının başta gelen etkenlerinden birisi budur. Cumhuriyet Gazetesi'nin yayın politikasının başka bir özelliğı ise, belli bir Atatürkçülük anlayışını benimsemesi ve kimi zaman farklı Atatürkçülük yaklaşımlarıyla çatışmaktan kaçınmamasıdır. İlk nüshasında "Cumhuriyet fikrinin temsilcisi ve savunucusu" olduğunu belirten gazete, "Gazetemiz ne hükümet gazetesi ne de parti gazetesidir" diyerek partiler üstü bir konumu haber verse de, CHP iktidarıyla görüş ortaklığı, kendiliğinden bir destek ortamı yaratmıştır (Özerkan, 2009: 9). Gazetenin yayın politikasının en belirgin özelliğinin Kemalist çizgide ilerlemek olduğunu söylemek mümkündür.

2.1. Manşetler

Manşetler ve haber başlıkları Van Dijk'in de belirttiğı gibi ideolojik unsurlar taşıyabilmektedir. Okuyucu gazeteyi eline ilk aldığında dikkat çeken nokta tam ortada büyük puntolarla yer alan "manşet"tir. Dolayısıyla eleştirel söylem çözümlemesinin bir parçası olarak manşetleri incelerken verilmek istenen mesajlara

¹ Bu tarih aralığının seçilme sebebi, incelenen gazetelerde bundan önceki tarihlerde, partilerin seçim çalışmaları ile ilgili haberlere fazla yer verilmemesidir.

dikkat etmek gerekmektedir. Seçilen kelimeler, kullanılan tırnak işaretleri ya da alıntılar manşetlerin değerlendirilmesinde önem taşıyan ayrıntılardır.

Cumhuriyet gazetesinin 1 Mayıs 2011-12 Haziran 2011 tarihleri arasındaki tüm manşetleri incelenmiş ve bu tarihler arasında gazetede yer alan bazı manşetler söylem analizine örnek teşkil etmesi açısından aşağıda verilmiştir:

Manşet: *Bursluluk sınavında veliler fenalaştı, sorular fotokopi ile çoğaltıldı: Skandal dizisi sona ermiyor (1 Mayıs 2011).*

Manşet: *Türkiye karanlık günlerine döndü (4 Mayıs 2011).*

Manşet: *Şifreyle yola devam (13 Mayıs 2011).*

Manşet: *Devlet seyrinde AKP rantında (23 Mayıs 2011).*

Manşet: *Kepenler CHP’ye açık (24 Mayıs 2011).*

Manşet: *‘İlk Erdoğan Dinliyor’ (3 Haziran 2011).*

Manşet: *İstanbul Rüzgârı*

CHP lideri Kılıçdaroğlu, Kazlıçeşme’de yüz binlerce kişiye seslendi (5 Haziran 2011).

Yukarıda örnek olarak yer alan manşetler incelendiğinde, siyasal iletişim açısından önemli mesajlar taşıdığı görülmektedir. Cumhuriyet gazetesi, manşetler aracılığıyla açık bir şekilde Cumhuriyet Halk Partisi’ni desteklemiş ve hükümet politikalarını eleştirmiştir. ÖSYM’de yaşanan şifre skandalını uzun süre gündemde tutmuş, yurtdışındaki basının AKP hükümeti ile ilgili verdiği olumsuz her demeci ilk sayfada kullanmış, “çatışma”, “kuşku” ve “kirli” gibi sözcükleri sık sık hükümet ile ilişkilendirirken; “umut”, “coşku” gibi olumlu çağrışım yapan sözcükleri CHP ile ilgili manşetlerde kullanmıştır.

Manşetler aracılığıyla yaratılmak istenen algı, hükümetin toplumu mutsuz ettiği, skandalların arttığı ve refahın azaldığı yönündedir. Bu şekilde oluşturulan manşetlerle, bu seçimlerde de AKP’nin birinci parti olarak çıkması durumunda tüm bu olumsuz tablonun devam edeceği, karışıklıkların, huzursuzlukların ve çatışmaların artacağı şeklinde bir algı oluşturulmaya çalışılırken, manşetler adeta bir “uyarı” niteliği de taşımaktadır. Manşetlerde tırnaklı ifadeler kullanıldığı gibi, kullanılmayıp “metnin sesi olma” durumuna da sıkça rastlanmıştır. Özellikle, *Kepenler CHP’ye Açık, Öğrenci İnanmıyor, ‘İlk Erdoğan Dinliyor’* gibi manşetler bu duruma örnek teşkil etmektedir. Manşetlerin içeriği incelendiğinde, özellikle tartışma konusu olan haberde nesnellik ve tarafsızlık ilkelerinin dışına çıkıldığı saptanmıştır.

2.2. Başlıklar

Başlıklar da siyasal iletişim yönünden en az manşetler kadar önemli mesajlar barındırmaktadır. Gazeteciler kimi zaman bu kaynak açıklamalarını aktarma oldukları vurgusundan da çıkarak (tırnak işaretleri veya atıflar kullanmayarak), halkın sesine sözüne dönüştürmekte ve bu görüşlerin inanılabilirliklerini güçlendirmekteler (İnal, 1997: 142). Eleştirel söylem çözümlemesinin önemli bir

parçası olan “başlıklar”, Cumhuriyet gazetesindeki 1 Mayıs-12 Haziran tarihleri arasında **AKP, CHP, MHP ve Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku** adı altında ve seçimle ilgili olarak yer alan şekliyle incelenmiştir.

Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)

Başlık: *AKP nikâh peşinde*

Kadına yönelik şiddete çözüm bulamayan AKP, nikâhsız yaşayanları hedef tahtasına koydu (4 Mayıs 2011, s. 5).

Başlık: *12 Eylülde askere kırmızı ışık*

AKP’den Çifte Standart (9 Mayıs 2011, s. 5).

Başlık: *Sosyal haklara tırpan*

AKP’nin iktidara geldiği yıldan itibaren gelir dağılımı çalışan aleyhine bozulurken haklar da ciddi biçimde daraldı (12 Mayıs 2011, s. 7).

Başlık: *Referandum Sözünü Unuttu: Erdoğan 50 günde çark etti* (7 Haziran 2011, s. 4).

Başlık: *Eğitim-Sen’den AKP’ye karne: ‘İleri değil ucube demokrasi’* (11 Haziran 2011, s. 4).

Adalet ve Kalkınma Partisi ile ilgili atılan başlıkların birçoğu “eleştiri” niteliğindedir. Gazetede, başlıklar aracılığıyla, hükümetin sosyal ve ekonomik politikalarıyla ilgili eleştirileri ön plana çıkartılarak, seçim öncesinde AKP hakkında “olumsuz” bir algı yaratılmaya çalışılmıştır. Özellikle Recep Tayyip Erdoğan’ın seçim konuşmalarından yapılan alıntılar, üst başlıklarda yorumlanarak yer almıştır. Yukarıda da örnekleri görülen, “Erdoğan 50 günde çark etti”, “Yine ‘kaset’e sarıldı” şeklindeki haber başlıkları, gazetenin tavrını ve ideolojisini destekler şekildedir. Cumhuriyet gazetesi, aynı zamanda üçüncü şahısların açıklamaları ya da istatistiki sonuçlar yoluyla da eleştiri yoluna gitmiştir. Özellikle istatistiki sonuçlar, başlıklara tırnak işareti olmadan konulmuş ve halkın sesi şeklinde sunulmuştur. Ayrıca manşetlerde olduğu gibi, başlıklarda da “negatif çağrışım” yapan kelimeler sıkça kullanılmıştır. Bu durum, sentaktik çözümleme kısmında ayrıca incelenmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)

Başlık: *CHP umutlu: ‘Siirt damattan memnun değil’* (4 Mayıs 2011, s. 1).

Başlık: *Çiftçiye, toprak dağıtacak*

CHP’nin ‘Yeni Tarım Düzeni’ ile yeni bir ‘toprak reformu’ başlatacağı belirtildi (15 Mayıs 2011, s. 6).

Başlık: *CHP’ye sıcak karşılama*

Erdoğan’ı kepenk kapatarak karşılayan Hakkâri, Kılıçdaroğlu’na yoğun ilgi gösterdi (24 Mayıs 2011, s. 5).

Başlık: *İzmir’de büyük coşku*

CHP liderini sağanak altında dinleyen on binlerce kişi ‘Başbakan Kemal’ diye haykırdı (29 Mayıs 2011, s. 4).

Başlık: *CHP 9 yıl sonra Diyarbakır’da*

Kılıçdaroğlu coşkulu bir kitleye konuştu (1 Haziran 2011, s. 1).

Atılan başlıklar incelendiğinde, CHP’nin seçim hazırlıkları sürecinde, Cumhuriyet gazetesinden destek gördüğü açıkça dikkat çekmektedir. Manşetlerde var olan durumun, yani “olumlu çağrışımların ve destekleyici yorumların” başlıklarda da tekrar ettiği görülmektedir. CHP ile ilgili birçok başlıkta, özellikle hükümetin eleştirildiği açıklamalarda, tırnak işaretlerinin az kullanıldığı ve kaynak kişinin sözlerinin halkın deyimi haline getirilmeye çalışıldığı belirlenmiştir. CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu’nun da gazetenin desteğini aldığı görülmektedir. Partinin mitingleri, “büyük, coşkulu” şeklinde tanımlanırken; parti adaylarının ve özellikle Kemal Kılıçdaroğlu’nun demeçlerine de sıkça yer verilmiştir. Başlıklar aracılığıyla yaratılan algı, “toplum huzurunun, ekonomik ilerlemenin” CHP iktidara geldiği takdirde sağlanacağı ve partinin, laikliğin teminatı olduğu yönündedir.

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)

Başlık: *Siyaset kasete indirgendi*

MHP’lilerle ilgili yeni görüntüler sitelerde dolaşüyor, adli makamlar müdahale etmiyor (9 Mayıs 2011, s. 5).

Başlık: *Kaset restleşmesi*

MHP lideri Bahçeli, altı yöneticisine sahip çıkıp meydan okudu (19 Mayıs 2011, s. 1).

Başlık: *Asıl Hedef Bahçeli (22 Mayıs 2011, s. 6).*

Başlık: *Bahçeli Diyarbakır’da*

MHP lideri, partisinin 16 yıl sonra miting yaptığı kentte geniş bir kitleye seslendi (7 Haziran 2011, s. 1).

Başlık: *Operasyon MHP yönetimini şaşırtmadı*

‘Parti İçinden Yapılıyormuş Gibi Gösterme Çabası’ (10 Haziran 2011, s. 4).

Yukarıda yer alan başlıklar incelendiğinde, Cumhuriyet gazetesinin, yaşanan “kaset skandalı”² sonrasında MHP lideri Bahçeli’nin demeçlerine daha fazla yer verdiği görülmüştür. Başlıklarda, Bahçeli’nin yaptığı açıklamalar üzerinden hükümet ile ilgili eleştirilere yer verilmiştir. Yine tırnak işareti ya da atıf kullanılmadan kaynak açıklamaları başlık haline getirilmiştir. Ayrıca, kaset skandalının perde arkasında hükümet ve AKP’li yöneticiler olduğu iması sık sık başlıklara taşınmıştır. Miting

² Kaset Skandalı: Genel seçimler öncesinde, bazı MHP yönetici ve milletvekillerinin özel ilişkilerinin gizli olarak çekilmiş görüntülerini içeren kasetlerin, ana akım ve sosyal medyada yer almasıyla oluşan süreci kapsamaktadır. İfade, basında yer alan şekliyle buraya aktarılmıştır.

konuşmalarında da partinin vadettiği icraatlardan çok, yaşanan skandal nedeniyle yapılan savunmalar ve açıklamalar ön plana çıkmıştır. Gazete, incelenen dönem içerisinde, MHP'nin yaşanan olaylardan ötürü "mağdur" durumda olduğunu ve tüm bunların "planlı ve örgütlü" yapıldığını ima eden bir yayın politikası izlemiştir. Bu durum, yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi başlıklara yansımıştır.

Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku

Başlık: *Şenliğin sadece adı özgür*

Kürt sorunuyla ilgili panel engellendi, Sebahat Tuncel İTÜ kampüsüne alınmadı (4 Mayıs 2011, s. 6)

Başlık: *'Kürtlerin sabrı kalmadı'*

Diyanet'te DTK'nin olağanüstü toplantısında konuşan Aysel Tuğluk, çok sert açıklamalar yaptı (6 Mayıs 2011, s. 6).

Başlık: *Bağımsızlara destek* (12 Mayıs 2011, s. 4).

Başlık: *Özerkliğe hazırlık* (31 Mayıs 2011, s. 5).

Başlık: *Çok bölgeli ülke*

Bağımsızlar Meydan Okudu (5 Haziran 2011, s. 1).

Cumhuriyet gazetesinde incelenen başlıklarda, Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku bağımsız adaylarının açıklamalarına ağırlıklı olarak tırnak işareti kullanılarak yer verildiği görülmüştür. Adayların halkın belli kesimlerinden destek gördüğüne dair başlıklar atıldığı gibi; *"'Kürtlerin sabrı kalmadı'; Çok bölgeli ülke; Özerkliğe hazırlık"* şeklinde atılan başlıklarla, toplumun "hassasiyet gösterdiği" konularda "endişe" oluşturabilecek bir üslup da tercih edilmiştir. Bunun yanı sıra, bağımsız adayların Başbakan Erdoğan ile ilgili yapmış oldukları olumsuz açıklamaların hemen hepsi başlığa taşınmıştır. *Şenliğin sadece adı özgür* başlığıyla, engellenen bir panel eleştirilmiştir. Ama genel olarak başlıklardaki kelime seçimleri incelendiğinde, Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku bağımsız adaylarının farklı bir etnik kökeni temsil ettikleri, devletle aralarında çatışmaya varan sorunlar yaşandığı, BDP tarafından desteklendikleri, kimi zaman tehditkâr konuştukları, fakat barış istedikleri ve özerklik hedefledikleri sonucu çıkartılabilmektedir.

Cumhuriyet gazetesinde ayrıca *"İl İl Seçime Doğru"* başlığı ile yayımlanan yazı dizisinde ise, belirli şehirlerde seçim yoklaması yapılmış ve köşe yazarları tarafından izlenim yazıları yazılmıştır. Bu yazı dizisinden bazı başlıklar da siyasal iletişim yönünden değerlendirildiğinde "yönlendirici" ve "tarafli" olarak kabul edilebilecek özellikler taşıdığı görülmüştür.

2.3. Haber Girişleri ve Ana Olay

Haber girişleri, olayın özeti niteliğindedir. *Van Dijk*'a göre, okuyucuların en iyi hatırladıkları bilgiler bu kategorilerde yer almaktadır. Burada haberin okuyucuya önemli varsayılandan, ayrıntıya doğru ters piramit şeklinde özet olarak aktarılması amaçlanır. Ancak burada yine, manşet ve başlıkta olduğu gibi siyasal iletişim açısından önemli mesajlara rastlamak mümkündür. Çünkü gazetenin yayın politikası

ve/veya benimsediği ideoloji bakımından “önemli” ya da “ayrıntı” olarak kabul edilen noktalar değişkenlik gösterebilmektedir. Aşağıda Cumhuriyet gazetesinde ayrı ayrı partilerle ilgili olarak araştırılan “seçim haberlerinin” ana olaylarını anlatan bazı haber girişleri örnek olarak verilmiştir.

Adalet ve Kalkınma Partisi

Yasadışı yollarla elde edilen özel hayat görüntüleri Erdoğan’ın en büyük kozu oldu (5 Mayıs 2011, s. 5).

Başbakan Tayyip Erdoğan Kastamonu mitinginde CHP ve MHP’ye sert eleştirilerde bulundu. Muhalefet partilerini kasetlerle eleştiren Erdoğan, CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu’na “Baykal’ı yeniden milletvekili adayı gösterdin, peki o hanım milletvekilini niye göstermedin. Kasetin hanım tarafında mıydı sadece suç” diye sordu. Erdoğan, MHP lideri Devlet Bahçeli’yi de kasetlerle hedef alarak, “Özeldin de, istifa ettirme sahip çık o zaman” diye konuştu.

AKP aracılığıyla Kızılay yardımı dağıtıldı (26 Mayıs 2011, s. 6).

Kütahya’nın 5,9’luk depremle sarsılan ilçesi Simav’da Türk Kızılayı’nın yardım malzemelerinin AKP milletvekili adayına ait araçla dağıtıldığı ortaya çıktı. Kızılay, olayla ilgili savcılığa suç duyurusunda bulundu. Kızılay’ın dağıttığı yardım malzemelerini evinde stoklayan bir kişi de gözaltına alındı.

Cumhuriyet Halk Partisi

CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu Kars ve Muş’ta, iktidarın açlık ve yoksulluk getirdiğini söyledi (5 Mayıs 2011, s. 4).

Kars’ın Sarıkamış ilçesini ziyaret eden CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, “Derdi çözmek benim elimde değil, sizin elinizde. Yetki verin sorunlarınızı çözelim” dedi.

Kılıçdaroğlu, yasadışı dinlemeler konusunda Başbakan’ın sorumluluğu olduğunu söyledi (9 Mayıs 2011, s. 5).

CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, “AKP Genel Merkezi’ne bağlanan o hortumları kesmezsem bana da Kemal demesinler” dedi. Çiftçilerin elektrik borcunu sileceğini anlatan Kılıçdaroğlu, Erdoğan’ın “yeni merakının bel altı kaset izlemek” olduğunu belirterek “İnsanda biraz ahlak olur. Eğer bir yerde yasadışı işler yapılıyorsa, telefonlar dinleniyorsa onun sorumlusu sensin Recep Bey. Niye buna izin veriyorsun!” dedi.

Milliyetçi Hareket Partisi

MHP lideri Bahçeli, altı yöneticisine sahip çıkıp meydan okudu (19 Mayıs 2011, s. 1).

Yayımladığı kasetlerle MHP’li 4 yöneticinin milletvekili adaylığından çekilmesine neden olan, “farklı ülkücülük” adlı internet sitesi, MHP lideri Devlet Bahçeli’ye istifa için verdiği sürenin dolduğu saatlerde MHP’li 6 yöneticiye ait yeni iddialar ortaya attı.

MHP’li yöneticilerle ilgili görüntüler için başlatılan soruşturmada yetkisizlik kararı (26 Mayıs 2011, s. 5).

Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, MHP’de 10 yöneticinin kaset görüntülerini yayımlayanlar hakkında yürüttüğü soruşturmada yetkisizlik kararı verdi. Dosya, aynı konuda soruşturma yürüten özel yetkili İstanbul Cumhuriyet Başsavcivekilliği’ne gönderildi. Kararda, kaset eyleminin “belli bir organizasyon çerçevesinde yürütülme ihtimali”ne vurgu yapıldı.

Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku

Diyarbakır’da oturma eylemi başlatıldı (3 Mayıs 2011, s. 5).

Diyarbakır’da Valilik yasağı nedeniyle çadır kuramayan BDP’liler, yasağı protesto etmek için oturma eylemi başlattı. BDP’liler Adana’da da, Sivil İtaatsizlik eylemi çerçevesinde sokakta namaz kıldıkları için “BDP’liler yeni peygamber arıyor” söyleminde bulunan Başbakan Erdoğan’a tepki gösterdi.

Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloğu Diyarbakır bağımsız milletvekili adayı Leyla Zana, Hazro ilçesine bağlı 6 köye birbiri ardına gezi düzenledi.

(25 Mayıs 2011, s. 5).

Büyük ilgiyle karşılanan Zana, tartışılacak açıklamalar da yaptı. BDP’li yöneticilerin de eşlik ettiği Zana, oy isterken, “Oylarımız Kürdistan’a, barışa, kardeşliğe. Gerilla için verin” dedi. Çitlibahçe köyünde meydandaki kalabalığa seslenen Zana, “Bu süreç artık kendi kaymakamımızı, valimizi, kendi içimizde seçme sürecidir. Süreç artık önderliğimizin aramızda olması sürecidir” diye konuştu.

Cumhuriyet Gazetesinin “haber girişleri ve ana olay” örnekleri incelendiğinde, tüm partilerle ilgili haberlerin çoğunda başlık ile haber girişi ve ana olay arasında bir uyum olduğu görülmüştür. Ancak, içerik bakımında incelendiğinde, gazetenin haber girişleri ve ana olaylarında CHP lehine bir konumlandırma yapıldığı görülmektedir. Haber girişlerinde ve ana olay kısmında hükümetin icraatları ve projeleri “hatalı, plansız ve geleceği tehdit eden” şeklinde yansıtılırken; liderlerin miting konuşmaları esnasındaki atışmalarına da sıkça yer verilmiştir.

2.4. Olay Taraflarının Değerlendirilmesi

Tırnaklı ifadeler ve alıntı konuşmalar, haberlerde sıkça karşılaşılan özelliklerden biridir. Fakat bu alıntılar, metnin kendi sesi haline gelip gelmediği önemli bir noktadır. Çünkü daha önce değinildiği gibi burada “ideolojik yeniden üretim” söz konusudur. Cumhuriyet gazetesindeki haberlerde de söylemlerin aktarılma şekli, parti liderleri arasındaki konuşmaların yansıtılması, kullanılan alıntılar ve ifadelere dikkat edilmiştir. Olay tarafları olarak ele alınabilecek yine parti liderleridir. Fakat hükümet ile ilgili haberlerin yoğunluğu ve kapsadığı alan göz önünde bulundurulursa, iktidar partisini taraflardan biri olarak kabul etmek mümkün olabilir. Çünkü miting alanlarında yapılan konuşmalar da, verilen demeçler de iktidar partisi lideri ile diğer parti liderleri ya da bağımsız adaylar arasında gerçekleşmiştir.

Cumhuriyet gazetesinin bu haberleri, çoğunlukla iktidar partisini eleştirerek ya da diğer parti ve bağımsız adayların açıklamalarını “metnin sesi” haline getirerek yayımladığı aşağıdaki örneklerden yola çıkılarak görülmüştür.

‘AKP’nin süresi doldu’ (6 Mayıs 2011, s. 5), *‘Kürtlerin sabrı kalmadı’* (6 Mayıs 2011, s. 6), *Savcı şifreyi akladı* (12 Mayıs 2011, s. 1), *Şifreyle yola devam* (13 Mayıs 2011, s. 1), *Elini internetten çek* (16 Mayıs 2011, s. 1), *‘Padişahları indireceğiz’* (19 Mayıs 2011, s. 5), *Kepenkler CHP’ye açık* (24 Mayıs 2011, s. 1), *Erdoğan’ın Hakkâri sendromu* (24 Mayıs 2011, s. 4), *Açılımdan eser yok* (2 Haziran 2011, s. 4), *‘İlk Erdoğan dinliyor’* (3 Haziran 2011, s. 1), *Taşımali mitinge tepki* (8 Haziran 2011, s. 1).

2.5. Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Ardalan ve bağlam bilgisi, olayların ne üzerine temellendiği ve önceki olayların ne olduğu belirtilerek “anlaşılır” olmasını sağlamaktadır. Ayrıca, belli arka plan bilgisi (background) bilgisi, olayın geçtiği ortama ilişkin bilgiler ve olayın hemen öncesine ilişkin bilgiler de burada gruplanabilir (İnal, 1997: 156). Seçim haberleri göz önüne alındığında, burada tartışma veya gündem yaratan miting konuşmalarının ya da yapılan açıklamaların bağlı olduğu olayların anlaşılır halde haber yapılıp yapılmadığı önem kazanmaktadır. Bu amaçla, aşağıda ardalan ve bağlam bilgisi bakımından örnek teşkil edecek haberlerden birine örnek verilmiştir:

Hopa savaş alanı (1 Haziran 2011, s. 5).

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın Artvin’in Hopa ilçesindeki mitingi öncesinde çıkan olaylarda bir kişi öldü, biri ağır onlarca kişi yaralandı. İlçede esnaf kepenk açmadı. Başbakan’ın Hopa mitinginin yapılacağı Cumhuriyet Meydanı’na gören bir binaya büyük bir CHP bayrağı, yanındaki binaya ise “AKP Hopa’dan defol! Gençlik Muhalefeti” yazılı büyük bir pankart asan protestocular, mitingin yapılacağı meydana gelerek tulumlar eşliğinde horon oynayıp türküler söylemeye başladı. Aralarında Ezilenlerin Sosyalist Platformu, CHP, ÖDP, TKP, Halkevleri ve Gençlik Muhalefeti üyelerinin de bulunduğu grup, protesto eylemini sürdürürken Cumhuriyet Meydanı üzerinde 3 polis helikopteri alçaktan uçuş yaptı. Protestocu grubun polis önlemleri ile helikopterlerin alanın üzerinde uçmasına protesto ederek “yuh” çekmesi ve alanda, HES projelerini protesto ederek “Su haktır, satılamaz” pankartı açmasının ardından polis, protestoculara müdahale etti. Polis müdahalesine direnen gruba panzerlerle tazyikli su ve biber gazı sıkıldı. Protestocu grubun polise karşılık vermesi ve kaldırım taşlarını sökerek polisler atması sonucu ilçe bir anda savaş alanına dönerken polisler ve göstericilerden çok sayıda kişi yaralandı... Olaylar sırasında polisin sıkıdığı biber gazından etkilenerek kalp krizi geçiren emekli öğretmen Metin Lokumcu yaşamını yitirdi.

Cumhuriyet gazetesinde, çok yeterli ve ayrıntılı olmamakla birlikte ardalan bilgisine yer verilmiştir. Yapılan açıklamalar ve yaşanan olaylarla ilgili verilen arka plan bilgisi, Hürriyet ve Zaman gazetelerinden farklı ya da ayrıntılı değildir.

2.6. Sentaktik Çözümleme

Haber metinlerinde yer alan cümle ve cümleciklerin etken (active) veya edilgen (passive) oluşu, diğer bir deyişle yüklemnin geçişlilik (transitivity) sorunu, sentaktik çözümlemenin birer parçasıdır. Sözcüklerin vurgusu ve anlam sentaks içinde oluşur. Haber metinleri içinde sözcük seçimlerinin önemi pek çok çalışmada vurgulanmıştır. Bu çalışmalarda araştırmacıların dile temel yaklaşımı güç/iktidar savaşımının dil ve söylem içinde verileceği yönündedir. Haber içinde sözcük seçimleri belli bir ideolojik seçimi ve tavrı yansıtır. Haber ve diğer medya metinleri içinde egemen ideoloji çoğu zaman öne çıksa da, haberde yansımaları bulan güç/iktidar ilişkileri yalnızca sınıf ilişkileri bazında açıklanamaz. Dil ve söylem, toplumdaki güç/iktidar ilişkilerinin dayandığı cinsel, etnik, dinsel farklılıkların yansıdığı bir mücadele alanıdır (İnal, 1996: 116-119).

BDP'nin eski eşbaşkanı, Emek Demokrasi ve Özgürlük Bloku'nun desteklediği bağımsız milletvekili adayı Selahattin Demirtaş, Erdoğan'a, "Sen çevrendeki bir grup AKP'li için dünya nimeti olabilirsin. Ama bizim için Ergenekon'un başısın" dedi.

Ülkenin iyiye gitmediğini ve inanç temelli ayrımcılık yapıldığını belirten Bahçeli, Erdoğan'ın Alevi kökenli Kılıçdaroğlu'nun CHP Genel Başkanı olmasından rahatsızlık duyduğunu söyledi.

Cumhuriyet gazetesindeki haber örneklerinde, yukarıda da görüldüğü gibi "aktif" cümle yapıları çoğunluktadır. Cümlede yer alan aktörün konumunu belirleme yönünden, gazetede "aktif" cümle yapılarının dikkat çektiği söylenebilir.

2.7. Kelime Seçimleri

Haber metinleri açısından bakıldığında, kelime seçimleri ideolojik bakımdan önemli ipuçları taşımaktadır. Cumhuriyet gazetesinin haber örnekleri ve haber başlıkları incelendiğinde, kelime seçimlerinin partiden partiye farklı gösterdiğine tanık olunmuştur.

Adalet ve Kalkınma Partisi

*Erdoğan yine kasetle **vurdu**, Kenti **katletme** projesi, Sosyal haklara **tırpan**, Hakkâri'de **sönük** miting, Açılımdan eser **yok**, AKP'li başkan **yuhalandı**.*

AKP ile ilgili kelime seçimlerinin negatif çağrışımlı ve eleştirel olduğu dikkat çekmektedir. Yalnızca AKP 'nin seçim çalışmaları değil, aynı zamanda hükümetin projeleriyle ilgili haberlerde de "olumsuz" kelime seçimleri yapılmıştır. AKP Genel Başkanı ve Başbakan Erdoğan, sinirli, hırçın, asabi gibi kelimelerle betimlenmiştir.

Cumhuriyet Halk Partisi

*CHP **umutlu**, 'Halk **zenginleşecek**', CHP'ye **ilgi** hızla **artıyor**, CHP'ye **sıcak** karşılama, 'Yeni CHP **sevildi**'.*

CHP ile ilgili kelime seçimlerinin hemen hepsi "olumlu" ve gazetenin siyasal tercihini belli edecek yöndedir. Miting ile ilgili haberler ya da seçim vaatleri ayrıntılı ve destekleyici bir içeriğin yanı sıra, pozitif çağrışımlar yapan kelimelerden oluşmuştur.

Milliyetçi Hareket Partisi

*MHP’den ‘**kışisel kabahat**’ savunması, Amaçları MHP’yi ‘**yok etmek**’, Kasetli **şantaj** soruşturuluyor, Asıl **Hedef** Bahçeli, Kaset **restleşmesi**.*

MHP ve lideri Bahçeli, kelime seçimleri değerlendirildiğinde; şantaj mağduru fakat boyun eğmeyen ve meydan okuyan bir parti/lider şeklinde sunulmuştur.

Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku

*BDP’lilerden çadır yasağına **protesto**, Bağımsızlara **destek**, **Özerkliğe** hazırlık, Bağımsızlar **Meydan Okudu**, BDP’den **qövde gösterisi**, Önder’e **aydın**, **sanatçı desteği**.*

Bağımsız adaylar, gazetenin kelime seçimlerinden yola çıkılarak, eylemler yapan, meydan okuyan, BDP tarafından desteklenen ama belli bir kesimden de oy alacağı bilinen farklı bir etnik grubun temsilcileri olarak tanımlanmışlardır.

2.8. Haberin Retoriği

Haberde görsel unsurlar ve istatistiki veriler, ideolojik anlamda birtakım mesajlar barındırmaktadır. Bu nedenle gazete haberlerini incelerken, fotoğraflara ve araştırma sonuçlarına göre elde edilen istatistiklere dikkat etmek gerekmektedir. Fotoğraflar, boyut, sayı ve içerik açısından anlam barındırırken; istatistikler de özellikle kamuoyu yoklamaları açısından önem arz etmektedir.

Cumhuriyet gazetesinde haberin retoriği açısından, 1 Mayıs 2011-12 Haziran 2011 tarihleri arasında seçilen seçim haberlerindeki görseller ve istatistiki veriler aşağıda incelenmiştir.

27 kare fotoğraf: AKP’nin seçim haberleri ile ilgilidir. Bu fotoğrafların içeriği, ağırlıklı olarak iktidar partisi lideri Başbakan Erdoğan’ın küçük portre ya da miting konuşması esnasında çekilmiş karelerinden oluşmaktadır. Erdoğan’ın eşi Emine Erdoğan’la mitingde halkı selamlarken çekilmiş fotoğraflarının yanı sıra daha çok Erdoğan’ın sinirli, asabi ve bağırırken çekilmiş fotoğrafları gazetede yer bulmuştur. Ayrıca, Erdoğan’ın masasında çalışırken çekilmiş bir kare fotoğrafı sürmanşetten verilmişse de, haberin içeriği açısından olumlu mesajlar taşımamaktadır. Bütün bunların yanında genel anlamda, seçim haberleri açısından içerik olarak uyumlu fotoğraflar kullanılmıştır.

43 kare fotoğraf: CHP’nin seçim haberleri ile ilgilidir. İktidar partisi olan AKP’ye oranla daha fazla sayıda olması nedeniyle gazetenin ideolojisi bakımından ipucu niteliği taşımaktadır. CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu’nun halkla içi içe, kucaklaşırken ya da el sıkışırken çekilmiş kareler çoğunluktadır. Miting fotoğraflarında da kalabalıklar ön plana çıkarılmış bazen yarım sayfa ayrılmış ya da büyük boyutlu kareler kullanılmıştır. Kılıçdaroğlu’nun mümkün olduğunca sevecen, gülerken ve halkı selamlarken çekilmiş fotoğraflarına yer verilmiştir. Eşi Selvi Kılıçdaroğlu ile birlikte miting alanında, seçim gezisi esnasında kucağına aldığı bebeği severken ve güvercin uçururken çekilmiş fotoğrafları bu doğrultuda seçilmiş fotoğraflar olarak değerlendirilebilir.

14 kare fotoğraf: MHP'nin seçim haberleri ile ilgilidir. MHP lideri Devlet Bahçeli, kaset skandalının ardından seçim haberlerinden çok bu konu nedeniyle basında yer almıştır. Bahçeli'nin bu fotoğrafları genellikle portre ve küçük kullanılmıştır. Ancak bu karelerde Bahçeli'nin ifadesi sinirli ve kaşları çatıktır. Yanı sıra, miting esnasında halka hitaben yaptığı konuşmalarda çekilen fotoğraflara da yer verilmiştir. Özellikle Haziran ayı itibarıyla gazetenin MHP haberlerine yer verişinde bir artış görülmüştür, bu artış fotoğraflara da yansımıştır. Bahçeli'nin, elinde karanfillerle ya da halkı selamlarken miting alanında çekilmiş kareleri ilk sayfada yer bulmuştur. Fotoğrafların hemen hepsi, partinin halk tarafından desteklendiğini ifade etmektedir.

10 kare fotoğraf: Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku'nun seçim haberleri ile ilgilidir. Gazete, bağımsız adayların haberlerine diğer ana akım gazetelere oranla daha fazla yer vermiştir. Ancak fotoğraf içeriği bakımından adayların küçük portre fotoğraflarına ağırlık verilmiştir. Yapılan eylemler, toplantılar ve sunulan bildiriler esnasında çekilmiş karelere daha az yer verilmiştir. Dolayısıyla adayların seçim çalışmalarının diğer partilere kıyasla görsel yönden desteklenmediğini söylemek mümkündür.

İstatistikî Veriler ve Kamuoyu Araştırmaları: Analiz edilen dönem içinde 5 istatistikî araştırma haberine, 4 de kamuoyu araştırması haberine rastlanmıştır. Bu haberler, içerik bakımından iktidar partisinin oylarının düşeceği, ana muhalefet partisinin oylarının ise yükseleceğine dair öngörüler taşımaktadır. Özellikle istatistiki haberler, AKP iktidarı ile ilgili olumsuz sonuçlar içermektedir. Bunlardan bazıları aşağıda örnek olarak verilmiştir:

Adalet'e güven üç yılda eridi, Yüzde 50'den 37'ye Düştü (8 Mayıs 2011, s. 7).

Düzenlenen ankette toplumun yüzde 63'ü yolsuzluğun yaygın olduğunu düşünüyor: 'Şeffaf yönetime oy verin' (24 Mayıs 2011, s. 15).

Gazetenin "İl İl Seçime Doğru" başlığı ile yaklaşık 1 ay süreyle günde ortalama 2 sayfa ayırdığı, büyükşehirlerde partilerin seçim çalışmalarını değerlendiren yazı dizisinde de, toplam 8 istatistikî yorum kaydedilmiştir.

3. Hürriyet Gazetesi

Hürriyet gazetesi, 1 Mayıs 1948 yılında yayın hayatına başlamış ve uzun yıllar Türkiye'nin en yüksek tiraj yapan gazetesi konumunda olmuştur. Gazeteci Sedat Simavi tarafından kurulan Hürriyet'in yönetimi, 1953 yılında Simavi'nin ölümünden sonra oğulları Haldun ve Erol Simavi'nin denetimine geçmiştir. Haldun Simavi'nin 1968 yılında ayrılmasından sonra ise 1994 yılına dek sahipliğini Erol Simavi yürütmüştür. Bu tarihten sonra ise, gazeteyi medya dışı sektörlerde öne çıkmaya başlayan bir isim olan Aydın Doğan'a devretmiştir.

Gazete, ilk sayısından itibaren okurları ortak duyu zemininde birleştiren 'yığın gazeteciliği'nin öncülüğünü yapmıştır. Bu eğilimi okuyucularına hissettiren gazetenin yayın politikası da genelde "denge gözetken" bir tarz izlemiştir. Hürriyet içerik itibarıyla genel olarak Batı kültürünün taşıyıcısı olmuş, okurlarıyla kurduğu

diyalogda bireycilik, uzlaşmacılık gibi değerlerin üstünlüğünü savunmuştur. Devlet ve hükümetlerin eleştirildiği noktalarda da genellikle okur kitlesini, kamucu birtakım olası yasal düzenlemeler ve uygulamalara karşı yönlendirme, liberal bürokratları etkileme gibi yönelimlerle hareket etmiştir (Özerkan, 2009: 55).

Ayrıca, Hürriyet Holding Türk basınındaki ilk holding olma özelliği taşımaktadır. Bu doğrultuda basın dışında farklı alanlarda da faaliyet göstermiştir (Topuz, 1996: 171).

3.1. Manşetler

Haber yazımında en zor basamaklardan biri olan “manşet”, gazetelerin siyasi tavrı hakkında önemli ipuçları vermektedir. Yalnız eleştirel söylem çözümlemesi bakımında değil, siyasi iletişim bakımından da, manşetlerin hangi konuyu içerdiği, ne ima ettiği veya neyi ön plana çıkarttığı analiz etmeye değerdir. Bu noktadan yola çıkılarak, aşağıda 1 Mayıs 2011-12 Haziran 2011 tarihleri arasında Hürriyet gazetesinde atılan bazı manşetler verilmektedir.

Manşet: *Simav’da Deprem Sınavı: Otur Sıfır* (21 Mayıs 2011).

Manşet: *Kasetler Şerefsizlik*

Meclis Başkanı Skandalı Yorumladı (23 Mayıs 2011).

Manşet: *Kurşundan Daha Ağır*

MHP Lideri Bahçeli, kaset komplosunu Hürriyet’e değerlendirdi (26 Mayıs 2011).

Manşet: *Can Kapısı*

Esad yönetiminden kaçarak Türkiye’ye sığınan Suriyelilerin sayısı son 48 saatte 2700 kişiyi buldu (10 Haziran 2011).

Manşet: *Seçebilmek Ne Güzel* (12 Haziran 2011).

Hürriyet gazetesinin bu dönemdeki manşetleri incelendiğinde, konu dağılımının Usame Bin Ladin’in öldürülmesi, ÖSYM’de yaşanan şifre skandalı, sahte içki nedeniyle hayatını kaybeden Rus turistler, MHP’de yaşanan kaset skandalı ve Suriye’de yaşanan gerginliklerden oluştuğu görülmektedir.

Gazetenin, seçim gündemini manşete pek fazla taşımadığı dikkati çekmekle birlikte, yalnızca kaset skandalı sebebiyle MHP Lideri Devlet Bahçeli’nin açıklamaları manşette yer almıştır. Bununla birlikte, aynı skandal hakkında TBMM Başkanı Mehmet Ali Şahin’in ve Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün yorumları da manşete taşınmıştır. Ağırlıklı olarak, üçüncü sayfa haberlerinin ve dünya gündeminin karşımıza “manşet” olarak çıktığı gazetede, siyasi iletişim bakımından önem arz eden haberlere ilk sayfanın daha alt sütunlarında ya da politika sayfalarında yer verilmiştir. Ancak Cumhuriyet ve Zaman gazetelerine oranla daha nesnel ve dengeli bir haber içeriği olduğunu söylemek mümkündür.

3.2. Başlıklar

Gazete manşetlerini belirlerken yaşanan “az kelimeyle bilgi vermeye çalışma” kaygısı, haber başlıkları için de geçerlidir. Fakat aynı zamanda, başlıklar için seçilen kelimenin her biri okuyucuya birer mesaj niteliğindedir. Dolayısıyla haber metinleri, eleştirel söylem çözümlemesi modeli temel alınarak incelendiğinde, “başlıklar” analiz kısmının göz ardı edilemeyecek kadar önemli bir basamağını oluşturmaktadır. Aşağıda incelenen dönemdeki seçim haberlerini taşıyan başlıkların bazılarına yer verilmiştir.

Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)

Başlık: ‘İki Şehre’ çalıştı

Başbakan Tayyip Erdoğan, Kanal İstanbul projesinden sonra İstanbul için bugün açıklayacağı “iki şehir” projesiyle ilgili brifing aldı (11 Mayıs 2011, s. 27).

Başlık: Erdoğan 5. Kez Charlie Rose’da

Ordu durması gereken yerde (13 Mayıs 2011, s. 23).

Başlık: Kürt sorunu nedeniyle iktidardan düşmeyi göze aldık (15 Mayıs 2011, s. 29).

Başlık: Kudretim Olsa Kasımpaşa’yı Ligden Düşürmezdim (1 Haziran 2011, s. 1).

Başlık: Reuters Erdoğan’ın izini sürdürdü: Kasımpaşalı çabuk parlar (10 Haziran 2011, s. 22).

Hürriyet gazetesinin incelenen seçim hazırlıkları döneminde AKP ile ilgili attığı başlıklar göz önüne alındığında, Başbakan ve AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın miting konuşmalarının ön plana çıkartıldığı ve konuşmalarından yapılan alıntıların “başlık” olarak kullanıldığı dikkat çekmektedir. Gazete, siyaseten “daha ortada” bir yayın politikası izlemeye çalışarak, AKP ile ilgili başlıklarda temkinli bir çizgide ilerlemiştir. Haber sayısı olarak bakıldığında, gazetede CHP ile görece benzer oranlarda yer aldıkları söylenebilir. Dolayısıyla, gazetenin herhangi bir siyasi parti ve eğilimi destekleyen belirgin bir tutum içinde olduğunu söylemek güçtür. Fakat yine de haber başlıklarından çıkan genel sonuç, AKP’nin gücünün devam ettiği yönündedir.

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)

Başlık: Kasetçi iktidardan hesap soracağız (11 Mayıs 2011, s. 26)

Başlık: Yeni CHP yüzünü vatandaşa döndürdü (21 Mayıs 2011, s. 25).

Başlık: CHP’den anayasa paketi: Baraj yüzde 5 (1 Haziran, s. 27).

Başlık: AK Parti düşüyor CHP yükseliyor (7 Haziran 2011, s. 25).

Başlık: Kılıçdaroğlu: AKP’nin mitingi devlet mitingi (8 Haziran 2011, s.1).

CHP ile ilgili haber başlıklarının çoğu, aynı AKP ile ilgili başlıklarda olduğu gibi, parti liderinin miting konuşmaları “seçilerek” oluşturulmuştur. Gazetenin, CHP ile ilgili haberlere, en az iktidar partisi kadar yer verdiği gözden kaçmamaktadır.

Parti’nin eski genel başkanı Deniz Baykal’ın açıklamaları ve genel başkan Kemal Kılıçdaroğlu’nun demeçleri, başlıklarda yerini bulmuştur. Çok belirgin olmasa da, Hürriyet Gazetesi’nin geçmiş yıllardaki seçim haberlerine oranla CHP’ye daha fazla ihtimam gösterdiği söylenebilir. Ancak daha önce de belirtildiği gibi, gazetenin seçim çalışmaları süresince “daha ortada” bir yayın politikası sürdürdüğü gözlenmiştir.

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)

Başlık: *Bahçeli: Kameracıyı bulmak iktidarın görevi* (3 Mayıs 2011, s. 1).

Başlık: *Sol görüşlüler bile komploculara inat MHP’ye oy atacak* (14 Mayıs 2011, s. 27).

Başlık: *Devlet Amca’dan püskevit* (17 Mayıs 2011, s. 26).

Başlık: *MHP’ye sahip çıkılmalı* (20 Mayıs 2011, s. 25).

Başlık: *Milliyetçiler kenetleniyor* (1 Haziran 2011, s. 27).

Hürriyet gazetesinin MHP ile ilgili haber başlıkları da, parti liderinin miting konuşmaları üzerinden şekillenmiştir. Özellikle yaşanan kaset skandalının ardından, gazetenin MHP ile ilgili haberlere daha çok yer verdiği hatta “*Milliyetçiler kenetleniyor*”, “*Miting coşkusu*” gibi başlıklardan yola çıkılarak, adeta destek vermeye başladığı gözlenmiştir. Fakat bu desteğin çok göze batmadan ve diğer partilerle ilgili haberlere de benzer oranda yer vererek yapıldığı görülmüştür. Başlıkların çoğunda MHP lideri Devlet Bahçeli’nin özellikle Recep Tayyip Erdoğan’la girdiği polemiklerde sarf ettiği cümleler yer almıştır.

Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku

Başlık: *Aysel Tuğluk: Kötü şeyler olacak* (6 Mayıs 2011, s. 26).

Başlık: *Başbakan bu bölgede seçime giremez* (9 Mayıs 2011, s. 23).

Başlık: *Türkiye tek başbakanla yönetilemez* (10 Mayıs 2011, s. 27).

Başlık: *Türkler, Kürtlerden artık biat beklemesin* (27 Mayıs 2011, s. 25).

Başlık: *Bağımsızlardan oy kaybına karşı 3 yöntem* (29 Mayıs 2011, s. 28).

Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku’nun bağımsız adayları ile ilgili haber başlıklarının, diğer partilerin başlık sayısına ve yoğunluğuna oranla daha az olduğu saptanmıştır. Hürriyet gazetesi, adayların bazı demeçlerini başlıklara taşımış ancak siyasal iletişim veya habercilik yönünden bakıldığında ise adayları adeta görmezden gelmiştir. Diğer parti liderlerinin hemen her demeci gazetenin politika sayfalarında yer bulurken, Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku bağımsız adaylarının daha çok “sivri ve sert üsluplu” açıklamalarına yer verilmiştir.

3.3. Haber Girişleri ve Ana Olay

Haber girişleri ve ana olay, haber hakkında okuyucunun fikir sahibi olacağı özet niteliğindeki kısımlardır. Fakat aynı zamanda başlıkla uyumu ve haberin hangi yönünün vurgulandığı da önemlidir. Bu amaçla, Hürriyet gazetesinde 1 Mayıs 2011-

12 Haziran 2011 tarihleri arasında incelenen haber girişlerinden bazıları aşağıda verilmiştir.

Adalet ve Kalkınma Partisi

Erdoğan: Asker polis operasyona meraklı değil

(9 Mayıs 2011, s. 23).

Başbakan Tayyip Erdoğan, BDP'nin, "Asker operasyonları durdursun" teklifine, "Asker polis operasyon meraklısı değil. Eğer bir yerde terör varsa, terörist varsa, asayiş bozan varsa oraya operasyon yapar. Zaten bu görevidir" yanıtını verdi.

Zorla kepenk kapatırma yorumu: Ekmek teknesine tekme

(24 Mayıs 2011, s. 28).

Başbakan Tayyip Erdoğan, Doğu ve Güneydoğu'da giderek artan, "kepenk kapatma" eylemlerine karşı esnaftan destek istedi. TESK istişare ve değerlendirme toplantısına katılan Erdoğan, "Hem 'demokrasi' diyeceksin, 'barış' diyeceksin, hem 'temel hak ve özgürlükler' diyeceksin, hem de ikide bir ekmek teknesini tekmeleyeceksin. Esnafın ekmek teknesi orası" dedi.

Cumhuriyet Halk Partisi

Kılıçdaroğlu: Bunlar yoksulluğu önlemek istemiyorlar

(3 Mayıs 2011, s. 25).

CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, 2011 Genel Seçimleri kapsamında, Güneydoğu'daki ilk seçim mitingini dün Adıyaman'da yaptı. Bölgedeki "etnik ve dini" tartışmalara gönderme yapan Kılıçdaroğlu, "Kimseyi 'Başörtülü, çarşafli, türbanlı, pantolonlu, mantolu' diye ayırmayacağım. Herkesin inancına ve etnik kimliğine saygı duyacağım. Herkesin etnik ve dinin kimliğinin başımın üstünde yeri var" dedi.

(Yukarıdaki haber, başlık-haber girişi arasındaki uyumsuzluğa örnektir)

CHP'den anayasa paketi: Baraj yüzde 5

(1 Haziran 2011, s. 27).

CHP Genel Başkan Yardımcısı Süheyl Batum'un açıkladığı anayasa paketinde, "Anayasa, Türkçeyi resmi dil olarak korumalıdır. Devlet okullarında 'anadilin öğretilmesi' imkânı tanınmalıdır. Türkiye'deki yerel dillerin, 'kültürel zenginliğin bir unsuru olarak' görüldüğü Anayasa'da belirtilmelidir" vurgusuna yer verildi.

Milliyetçi Hareket Partisi

Kaset ABD işi

(2 Mayıs 2011, s. 24).

Gazetecilerle özel hayatına ve gündeme ilişkin sohbet eden MHP Lideri Bahçeli, 2 genel başkan yardımcısının istifasına neden olan gizli görüntülerin yayınlandığı web sayfalarının kaynağının ABD olduğunu açıkladı. MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, partisinin aleyhine yayın yapan 126 internet sitesi

belirlediklerini kaydederek, 2 genel başkan yardımcısının istifasına neden olan gizli görüntülerin yayınlandığı www.ulkucugazete.com ve www.farkliulkuculuk.com web sayfalarının kaynağının ABD olduğunu açıkladı.

Gaflet dalalet şimdi de hıyanet

(25 Mayıs 2011, s. 26).

MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, AKP’nin iki dönem gaflet ve dalalet yarattığını, üçüncü dönemde ise hıyanet yaratacağını söyledi. TOKİ’nin Başbakan’ın miting düzenleme kurumu haline geldiğini de belirten Bahçeli, “TOKİ’nin bütün evlerini inceleyeceğim. Kuruş kuruş hesabını soracağım. Bulduğum ne kadar yolsuzluk varsa, o yolsuzluğun bedelini TOKİ evlerinde oturanlara kardeş payı yapmazsam namussuzum” dedi.

Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku

Türkiye tek başbakanla yönetilemez

(10 Mayıs 2011, s. 27).

Eski BDP Genel Başkanı Selahattin Demirtaş, “Türkiye, coğrafi ve nüfus olarak büyük bir ülke, tek bir merkezden, tek bir baş bakanla yönetilemez” dedi. Bağımsız aday olduğu Hakkâri’de seçim çalışmalarını yürüten Demirtaş, köyleri ziyaret etti.

Bağımsızlardan oy kaybına karşı 3 yöntem

(29 Mayıs 2011, s. 28).

BDP’nin desteklediği bağımsız milletvekili adayları, 12 Haziran’daki seçimlerde kendilerine oy vermek isteyen vatandaşların pusulada şaşımaması için 3 yöntem kullanmayı benimsedi. Siyasi partilerden sonra oy pusulasında yer alan bağımsız adaylar, özellikle okuma yazma bilmeyen seçmenlerin başka partiye veya adaya oy kullanmasının önüne geçmek için ip, fotokopi ve sayma gibi yöntemleri kullanmayı kararlaştırdı.

Hürriyet gazetesinin haber girişleri ve ana olay örneklerinde, bazı haberlerde başlık ve haber girişi uyumunun yakalanmadığı görülmekle birlikte, genel olarak başlık-haber girişi-ana olay arasındaki bağlantıların kurulduğu saptanmıştır.

Gazete, yayın politikası gereği üç büyük partiye eşit mesafede durmaya çalışmış; haber girişlerinde miting konuşmalarının bir kısmı tırnak içinde verilmiş, ancak yoruma pek fazla yer verilmemiştir. Haber girişleri ve ana olay örnekleri incelendiğinde, ağırlıklı olarak önce başlıkta yer alan konu ya da olayın açıklandığı, devamında ayrıntılara girildiği görülmüştür.

Ancak gazetenin haber girişlerinden yola çıkarak; AKP’nin “lider” imajının perçinlendiği, CHP’nin “Yeni CHP” şeklinde lanse edildiği, MHP’nin “mağdur” olarak nitelendiğini ve Emek, Demokrasi ve Özgürlük bloku adaylarının “uzlaşmaz ve tehditkâr” şekilde gösterildiği söylenebilir.

3.4. Olay Taraflarının Değerlendirilmesi

Olay tarafları olarak Hürriyet gazetesinde parti liderlerinin konuşmaları değerlendirilmiştir. Alıntı konuşmalar ve tırnaklı ifadeler ele alınmış, buradan yola çıkılarak, olay tarafları olarak kabul edilen partiler ve liderlerinin nasıl yansıtıldığı incelenmiştir.

‘İki Şehre’ çalıştı (11 Mayıs 2011, s. 27), Devlet Amca’dan püskevit (17 Mayıs 2011, s. 26), Hilal Kart’la namus sözü (18 Mayıs 2011, s. 26), Sokak sokak dolaşılıyor (22 Mayıs 2011, s. 29), Bilgisayar Kemal Bey’den (23 Mayıs 2011, s. 22), MHP’de Sürpriz Direniş (25 Mayıs 2011, s.1), Karadeniz çıkarması (27 Mayıs 2011, s. 25), ‘Ülkücü Şehitler’e dua (28 Mayıs 2011, s. 26), ‘Siftah yok’ şikâyeti (2 Haziran 2011, s. 25), Atmacası öksüz kaldı (2 Haziran 2011, s. 26), Yollarına gül döktüler (3 Haziran 2011, s. 25), İzmir Morali (8 Haziran 2011, s. 29).

Olay taraflarının değerlendirilmesi sürecinde, yukarıda örnek olarak verilen başlıklar ve kullanılan kelimeler ışığında; iktidar partisi AKP’nin ve Genel Başkan Recep Tayyip Erdoğan’ın, haber yapılan açılışlar ve projeler dolayısıyla “çalışan, hizmet veren ve polemige giren” bir parti ve lider olarak; ana muhalefet partisi CHP’nin ve Genel Başkan Kemal Kılıçdaroğlu’nun “iktidarı eleştiren, polemige giren ve meydan okuyan” bir parti ve lider olarak; MHP’nin ve Genel Başkan Devlet Bahçeli’nin “mağdur ve destek gören” bir parti ve lider olarak; Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku adaylarının ise, “tehditkâr ve kararlı” olarak sunulduğu görülmüştür. Yer verilen polemiklerde, özellikle de AKP ve CHP arasında yaşanan miting restleşmelerinde her iki tarafa da benzer oranlarda yer verildiği tespit edilmiştir. MHP ve AKP arasında yaşanan tartışmalar da ise özellikle Mayıs ayı sonu itibarıyla, MHP liderinin ve adaylarının açıklamalarına daha fazla yer verildiği görülmüştür. Bunu yanında, Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku adaylarının iktidar partisi AKP ile ilgili yaptığı açıklamalara küçük sütunlarda ve görece daha az yer verildiği saptanmıştır.

3.5. Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Ardalan ve bağlam bilgisi kapsamında, haberi oluşturan açıklamaların ya da konunun kaynağının açıklanıp açıklanmadığı; arka plan bilgilerinin verilir verilmeyeceği incelenmiştir.

Başbakan’a çete davası (21 Mayıs 2011, s. 25).

CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, partisince düzenlenen mitinge katılmak üzere geldiği Balıkesir’in Edremit İlçesi’ne bağlı Güre Beldesi’nde konakladığı otelde gazetecilerin sorularını yanıtladı. Bir basın mensubunun, “Başbakan Erdoğan’ın ‘Ergenekon ile aynı kefedeler’ manasında sözleri vardı CHP için. Bunun için neler söyleyeceksiniz” sorusuna karşılık Kılıçdaroğlu, “O konuda dava açıyoruz arkadaşlar. Bizi çete diye tanımlayan,

Cumhuriyet Halk Partisi’ni çete diye tanımlayan Başbakan hakkında dava açacağız. Gelsin mahkemede ispat etsin. Beraber göreceğiz” dedi.

Hopa Medyan Savaşı (1 Haziran 2011, s. 26).

Başbakan Tayyip Erdoğan’ın mitingi öncesinde ve sonrasında çıkan olaylarda, Artvin’in Hopa İlçesi savaşı alanına döndü. Polisin biber gazı kullandığı olaylarda, bir emekli öğretmen kalp krizi geçirip öldü...

Sabah saatlerinde mitingin yapılacağı Cumhuriyet Meydanı’na hâkim bir binaya CHP bayrağı, yanındaki binaya da ‘AKP Hopa’dan defol! Gençlik Muhalefeti’ yazılı pankart asan grup, miting meydanına inip eğlenmeye başladı. Aralarında CHP, ÖDP ve Halkevleri Derneği üyelerinin de bulunduğu grup horon tepti. 3 helikopter alçaktan uçunca gruptakiler tepki için ‘yuh’ çekti. HES’leri protesto için de ‘Su haktır, satılamaz’ pankartı açan gruba polis müdahale etti...

Partilerle ilgili haber girişleri ve ana olay kısımları incelendiğinde; haberin kaynağını oluşturanların çoğunlukla parti liderleri, hükümet sözcüleri ve adaylar olduğu görülmüştür. Çünkü gazetede yer alan seçim haberlerinin hemen hepsi demeçlerden ya da miting konuşmalarından oluşmuştur. Ardalan bilgisinin ise özet halinde de olsa çoğunlukla verildiği; ancak iktidar partisi AKP ve ana muhalefet partisi CHP ile ilgili haberlerde buna daha ayrıntılı yer verildiği saptanmıştır.

3.6. Sentaktik Çözümleme

Herhangi bir olayı habere dönüştürürken kendi görüşlerini gizlemesi gerektiğine inanan gazeteci, bu kaygıyla haber kaynaklarının tanımlarına dayandığı sürece bu kişilerin ve kurumların söylemlerini yeniden üretmektedir. Ayrıca her ne kadar tarafsızlık iddiasına dayanırsa dayansın haberin dili, yani gazetecilerin sentaktik ve lexical (sözcüklere ait) seçimleri, haberin içine sızan farklı ideolojik söylemlerin açığa çıkma biçimlerini ortaya koymakta ve bu seçimler de çoğu kez gazeteden gazeteye önemli farklılıklar sergilememektedir. (İnal, 1997: 142).

Aktif/pasif cümle yapıları benimsenen ideolojinin haber söylemine yerleştirilmesinin önemli bir yöntemidir. Hürriyet gazetesinde, incelenen seçim haberleri arasından seçilen aktif/pasif cümle yapılarına dair bazı örnekler aşağıda gösterilmiştir.

Başbakan Tayyip Erdoğan, 12 Haziran seçimlerine az bir zaman kaldığını belirterek, “Dört mitingimiz kaldı, artık finale gidiyoruz. Türkiye için en hayırlısı ne ise o olsun” dedi. Erdoğan dün partisine Sivas ve Gaziantep’te düzenlenen mitinglere katıldı. Sivas’tan milletvekili adayı gösterdiği Nursuna Memecan’ın dedesi Nuri Demirağ’a da değinerek, yeni yapılan havaalanı terminal binasına adını verdiklerini söyledi.

CHP Lideri Kemal Kılıçdaroğlu, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün, “Bazı gazeteciler de hükümeti devirmeye teşebbüs suçundan yargılanıyor. Yargılama bitmeden kimseyi suçlu ilan edemem. Dışarıda gazeteci olarak geçiyor, ama bunlar şiddet kullanan örgütlerin üyeleri” sözlerine değinerek, “Sayın Cumhurbaşkanı’nın yargı kararları çıkmadan konuşması doğru değil” dedi.

Trakya gezisine Tekirdağ’ın Saray İlçesi’nden başlayan MHP Lideri Devlet Bahçeli, “Durmada kömür dağıtıyor, yardım paketleri veriyor. Bunların verdiklerini

almayın demiyorum. Ama 12 Haziran’da öyle bir tokat atın ki ne yaptıklarını anlasınlar” dedi. Bahçeli, paket hükümeti olmayacaklarını, Hilal Kart vereceklerini söyledi.

Eski BDP Genel Başkanı Selahattin Demirtaş, “Türkiye, coğrafi ve nüfus olarak büyük bir ülke, tek bir merkezden, tek bir baş bakanla yönetilemez” dedi. Bağımsız aday olduğu Hakkâri’de seçim çalışmalarını yürüten Demirtaş, köyleri ziyaret etti.

Cümlelerin aktif ya da pasif oluşu sorumluluk atfı açısından önemli sonuçlar doğurmaktadır. Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı gibi, Hürriyet gazetesindeki seçim haberleri incelendiğinde aktif cümle yapılarının neredeyse haberlerin tümünde kullanıldığı görülmüştür.

3.7. Kelime Seçimleri

Haberlerde ideolojik olanın yakalanmasında gazetecilerin sözcük seçimleri de son derece önemlidir. Çok klasik bir örnekle “özgürlük savaşçısı” ve “gerilla” arasındaki seçim gazetecinin ideolojik konumuna, siyasal tercihinine ilişkin bir seçimdir. Aslında ideolojik olarak nötr bir dil olduğunu varsaymak, aynı zamanda habercilikte mutlak bir nesnellik olabileceğini de varsaymak demektir ki, bunun pratikte imkansız bir durum olduğu söylenebilir (İnal, 1997: 156, 157).

Bu amaçla, Hürriyet gazetesindeki bazı haber başlıkları ve ana olaylar her parti için ayrı başlıklar altında incelenmiştir.

Adalet ve Kalkınma Partisi

‘AK Parti **yardım dağıtıyor**’ iddiası, Suriye Pankartı: Kurtar bizi **dünya lideri** Erdoğan, ‘İki Şehre’ **çalıştı**, AKP tabelasını **koltukaltına vereceğiz**, Başbakan **gıybet** yapıyor, AKP’liler arasında **harem** kuran var, Başbakan’a **teşekkür isyanı**, Başbakan’a **çete** davası, **Silkeleyn** Recep her an **düşebilir**, AKP İzmir’i **sindiriyor**, Başbakan’dan **başkası yalan**, AKP’nin **lale ve sülale** devri.

AKP, gazetenin kelime seçimlerinden yola çıkılarak, lider konumunda olan, sözü geçen, muhalefet partileri tarafından suçlanan fakat proje ve icraatlarına önem verilen bir parti konumundadır. Gazete başlıkları ve haber girişlerindeki kelimeler incelendiğinde, çok bariz bir taraf tutma görülmesi de sanki AKP seçimden birinci parti olarak çıkarsa “malumun ilamı” olacaktı gibi bir hava sezilemek mümkündür. Fakat öte yandan muhalefet partisnin negatif kelimelerden oluşan birçok ithamı ve açıklaması da tırnak işareti olmadan gazetenin başlıklarına taşınmıştır.

Cumhuriyet Halk Partisi

Annelere karanfil, **Yeni CHP** yüzünü **vatandaşa** döndürdü, **CHP-MHP** **şanzıman dağıttı**, CHP’nin **hedefi iktidar değil**, **Yeni CHP özgürlük ve demokrasidir**, Madencilere **moral** ziyareti, AK Parti **düşüyor** **CHP yükseliyor**.

CHP, Hürriyet gazetesinde seçilen kelimelere bakıldığında, “Yeni CHP” şeklinde sıkça lanse edilmiştir. Özgürlük ve demokrasi kavramlarıyla bağdaştırılan

parti, ideolojik olarak gazeteyi tam olarak yansıtmasa da, ağırlıklı olarak “olumlu” çağrışımlar yapan kelimelerle başlıklarda yer bulmuştur.

Milliyetçi Hareket Partisi

MHP’den İzmir **andi**, Lidere **saygı**, Bahçeli’den **kaset** soruları, Bahçeli **istedi** istifayı verdiler, **Kasetler** MHP’yi **arındırır**, **Devlet Amca**’dan püskevit, Hilal Kart’la **namus sözü**, Bahçeli **hükümete yıkmaya** çalışıyor, MHP’ye **sahip çıkılmalı**, **Devlet Baba**’nın **püskeviti**, **Ülkücü** Şehitler’e dua, Milliyetçiler **Kenetleniyor**.

MHP, incelenen partiler arasında en pozitif kelimelerle haber yapılan parti olmuştur. Genel Başkan Bahçeli, yıllardır basında yer eden “sert ve asık suratlı” imajının aksine, “Devlet Amca, Devlet Baba” gibi sempatik ve güçlü çağrışımlar yapan kelimelerle başlıklarda yer almıştır.

Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku

Kürt sorunu nedeniyle **iktidardan düşmeyi** göze aldık, BDP **kasıtlı** saptırıyor, İnönü Kürtlere **zulüm yaptı**, Türkler, Kürtlerden **artık biat beklemesin**, Başbakan Tayyip Erdoğan, **“Ülkede Kürt sorunu”** yok mesajını tekrarladı.

Bağımsız adaylar, ‘Kürt Sorun(nun temsilcileri, geçmişte Türkler’e biat eden, acılar çeken, eylem yapan ve Devlet yetkilileriyle tartışan kişiler olarak tanımlanmışlardır. Diğer partilere kıyasla Hürriyet gazetesinde Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku adaylarının çok az sayıda haberi tespit edilmiştir.

3.8. Haberin Retoriği.

Haberin retoriğinde, gazeteciler sayılar, istatistikler vererek ikna edici olmaya çalışır. Bu yolla haberde hakikatin (truth) yansıtıldığı savunulur.

Görgü tanıklarının ifadelerine başvurulur. Daha önce belirtildiği gibi alıntılara başvurma, haberde tarafsızlığı sağlamanın en genel geçer yoludur. Fakat diğer yandan alıntılar, akredite kaynakların söylemlerinin haberin tematik yapısını belirleyen bir öge olarak devreye girmesi ile sonuçlanır. Bu durumlarda, tarafsızlık ve dengelilik ilkesi tersine döner ve iktidar/güç sahibi “birincil tanımlayıcıların” söylemlerinin haberlerde yeniden üretilmesi söz konusu olur (İnal, 1997: 157).

Aşağıda, 1 Mayıs 2011-12 Haziran 2011 tarihleri arasında Hürriyet gazetesinde her partinin seçim çalışmalarıyla ilgili kaç fotoğrafın yer aldığı ve sayıları belirtilmiştir.

66 kare fotoğraf: AKP’nin seçim haberleri ile ilgilidir. Ağırlıklı olarak, miting fotoğraflarına yer verilirken, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın eşi Emine Erdoğan’la el ele miting alanlarında çekilen 6 kare fotoğrafı da gazete yer almıştır. Erdoğan’ın halka elini uzatırken, başında baretle poz verirken, annesine çiçek verirken, halkı selamlarken, alkışlarken, mehter takımıyla poz verirken, halkın içinde simit yerken, elindeki belgeleri gösterirken çekilmiş fotoğrafları “halkla içi içe, kendinden emin ve halkın desteğini alan” bir lider ve parti imajını pekiştirmektedir. Ayrıca iktidar partisi olması sebebiyle, AKP ile ilgili fotoğrafların çoğu büyük boyutlarda ve sayfanın tam ortasında yer almıştır.

78 kare fotoğraf: CHP'nin seçim haberleriyle ilgilidir. İktidar partisinden daha fazla fotoğrafa yer verilmiş olması, gazetenin partiyle ilgili seçim haberlerine daha fazla yer ayırdığı yorumunu da beraberinde getirmektedir. İçerik açısından bakıldığında, fotoğraflarda CHP mitinglerinin kalabalığı, açılan pankartlar, bez afişler (özellikle AKP aleyhinde), Kemal Kılıçdaroğlu'nun başında baretle, boynunda atkıyla, adaylarla ve eşi Selvi Kılıçdaroğlu'yla ele ele halkı selamlarken çekilmiş kareler çoğunluktadır. Ayrıca Kılıçdaroğlu'nun başörtülü bir vatandaşa sarılırken, elini öperken, kucağına aldığı bebeği severken, kasketli, halkla çay içerken çekilmiş fotoğrafları, "halktan ve sevilen biri" imajını perçinlemektedir. Boyut olarak da iktidar partisinden fotoğraflarına eşdeğer büyüklükte fotoğraflar kullanılmıştır.

58 kare fotoğraf: MHP'nin seçim çalışmaları ile ilgilidir. Gazetenin partiye destek verdiği, fotoğraf sayısından da anlaşılmaktadır. MHP ile ilgili fotoğraf karelerinde ilk dikkati çeken "bayrak" temasıdır. Türk Bayrağı'nın yoğunlukta olduğu miting fotoğraflarına yer verilmiştir.. "Kurt işareti" yapan ve kırsal kesimden gelen destekçi kadınlar, açılan afişler ve pankartlar fotoğraf karelerinin pozitif bir hava yaratmasını sağlamıştır. Özellikle "kaset skandalı" olarak adlandırılan olayın ardından gazetede sıkça asık suratlı ve sinirli fotoğraflarıyla yer alan Bahçeli, miting fotoğraflarının bazılarında ise aksine gülümserken ve halka "bisküvi" dağıtırken yer almıştır.

10 kare fotoğraf: Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku adaylarının seçim çalışmaları ile ilgilidir. Haber sayısının azlığı gibi fotoğraf sayısının azlığı da net olarak fark edilmektedir. Gazete, adayların küçük, portre fotoğraflarını kullanmıştır. Bu karelerde adaylar çoğunlukla konuşma yapmakta ve sinirli gözükmektedirler. Fotoğraflar, gazetenin iç sayfalarında ve sağ alt köşede yer almıştır. Dolayısıyla bu bilgilerden yola çıkarak, Hürriyet gazetesinin siyasal iletişim sürecinde Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku adaylarının seçim çalışmalarını diğer partilere oranla önemsemediği ve haber yapmaya değer bulduklarını da küçük bir alanda ama olumsuz çağrışımlarla sunduğu söylenebilir.

İstatistiki Veriler ve Kamuoyu Araştırmaları: Hürriyet gazetesinde incelenen dönemde kamuoyu araştırması haberine rastlanmamıştır. Liderlerin miting konuşmalarında değindikleri istatistiki verilere yer verilmiş, ancak bunun dışında istatistiki değerleri içeren kapsamlı bir haber tespit edilmemiştir.

4. Zaman Gazetesi

3 Kasım 1986'da Feza Gazetecilik A.Ş. adına yayın hayatına başlamıştır. Bu tarihten 1999 yılına dek imtiyaz sahibi Alaeddin Kaya olmuştur. 1986 tarihinden beri kesintisiz olarak yayımlanan Zaman gazetesi, İslami sermayeyle kurulmuş olmakla birlikte muhafazakâr ve liberal kitleye hitap edecek biçimde okur profilini geliştirme gayretindedir. Gazete, yayın dönemi boyunca sağ muhafazakâr hükümetlere açık biçimde destek vermiş, Türkiye'deki sol partilere yönelik muhalif duruşunu da kuruluşundan itibaren sürdürmüştür. Zaman gazetesi, ilk döneminde din ekseninde bakışın hâkim olduğu çizgiyi, 2001 yılında gazetenin yeniden

düzenlenme süreciyle birlikte geride bırakmış olmakla birlikte dini hassasiyetini elden bırakmamıştır (Özerkan, 2009: 141, 142).

4.1. Manşetler

“Haber, gerçekliğin bir inşa biçimidir” diyen *Tuchman* öncelikle haberin sözcük olarak bizlere neyi işaret ettiğini sormamız gerektiğini vurgulamıştır (İnal, 1997: 135). Dolayısıyla manşetler kullanılan kelimeler ve ön plana çıkarılan konular siyasal iletişim açısından da habercilik açısından da önem teşkil etmektedir. Bu nedenle, belirlenen tarihler arasında Zaman gazetesinde yer alan bazı başlıklar aşağıda gösterilmiştir.

Manşet: *Demokrasi ile Ergenekon aynı kefedede tartılamaz* (4 Mayıs 2011).

Manşet: *CHP öğrencilere eşitlik vaat etti ama ayrımcılık istedi*

Anayasa Mahkemesi’ne Yapılan Başvuru, 1 Milyon Öğrenciyi Etkiliyor (5 Mayıs 2011).

Manşet: *Dün imamı şehit edenler, bugün imam-hatipli öğrencileri yakıyor* (29 Mayıs 2011).

Manşet: *2011 Türkiye’si 2002 ile kıyaslanamaz, halk gidişattan memnun*

Dünyaca Ünlü Amerikan Kuruluşu Pew Araştırdı (9 Haziran 2011).

Manşet: *13 Haziran sabahı için ortak talep: Birinci sınıf demokrasi için çağdaş ve sivil anayasa* (11 Haziran 2011).

Zaman gazetesinin manşetleri incelendiğinde, çok bariz bir şekilde Adalet ve Kalkınma Partisi’ne verilen destek göze çarpmaktadır. Çeşitli şirketlerin araştırma sonuçları ya da haber yorumları AKP’nin lehine konumlandırılarak tırnak işaretleri kullanılmadan manşete taşınmış ve bu yolla haberin “inanılabilirlik derecesi” artırılıp, halkın sesi haline getirilmiştir. Özellikle seçim günü yaklaştıkça “halkın mevcut iktidardan memnun olduğunu” iddia eden manşetler dikkat çekmektedir.

İçerik bakımından incelendiğinde ise, seçim çalışmalarından ziyade “Ergenekon soruşturması” ile ilgili haberler ve terör haberleri ağırlıklı olarak gazetenin manşetlerinde yer almıştır. Manşetler aracılığıyla, özellikle “haberde dengelilik ve tarafsızlık” normunun dışına çıkıldığını söylemek mümkündür.

4.2. Başlıklar

Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)

Genel anlambilimsel analizin işlevi, haber metninin kapsadığı madde başlıklarını ya da temayı açığa çıkarmaktır. Makro yaklaşımlar, haberde “en önemli olanı” tanımlar: başlık ve lider temalar gibi (Özerkan, 2001: 124). Dolayısıyla eleştirel söylem çözümlemesi modelinde başlıklar, analizin ilk adımlarından birini oluşturmaktadır.

Bu amaçla, 1 Mayıs 2011-12 Haziran 2011 tarihleri arasında Zaman gazetesindeki bazı başlıklar, her parti için ayrı ayrı olmak üzere aşağıda sıralanmış ve yorumlanmıştır.

Başlık: Türkiye'nin en milliyetçi partisi AK Parti'dir (4 Mayıs 2011, s. 15).

Başlık: Gümrüklerde ilk oy AK Parti'ye (11 Mayıs 2011, s. 16).

Başlık: Başbakan sadece Van'a değil, bütün bölgeye umut verdi (21 Mayıs 2011, s. 19).

Başlık: Erdoğan'dan yeni iddia: CHP, BDP ile 5 maddelik bir sözleşme yaptı (4 Haziran 2011, s. 17).

Başlık: Son çağrı: Statükoya değil GELECEĞİNİZE OY VERİN (11 Haziran 2011, s. 15).

AKP ile ilgili haber başlıkları incelendiğinde, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın miting konuşmalarından seçilen sözlerinin ağırlıklı olarak "tırnak işareti" kullanılmadan veya aktarma vurgusu olmadan halkın sesi biçiminde sunulduğu görülmüştür. Bunun yanında, Erdoğan ve diğer parti liderlerinin miting atışmaları da sık sık başlıklara taşınmıştır.

Zaman gazetesinde incelenen dönemde, hükümet icraatlarının, yatırımlarının ve projelerinin desteklendiği; ilgili başlıklarda da "umut, heyecan ve cesaret" gibi olumlu çağrışımlar yapan sözcüklerin tercih edildiği fark edilmiştir. Özellikle seçim gününe yaklaşıldıkça gazetenin partiye olan desteği belirgin şekilde artmış, en son incelenen örnek olan 11 Haziran 2011 tarihli başlık ise, bu desteğin en göze çarpan detayını oluşturmuştur: "Son çağrı: Statükoya değil GELECEĞİNİZE OY VERİN".

Zaman gazetesinin analiz edilen başlıkları neticesinde AKP'ye yönelik "başarılı, halkı memnun eden ve seçimi kazanma şansı çok yüksek olan" bir parti imajı oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)

Başlık: CHP iktidarında her çocuk istediği okula gidemeyecek (5 Mayıs 2011, s. 16).

Başlık: Diyanet: 'Statükonun Allah'ı demek tevhid inancıyla bağdaşmaz (12 Mayıs 2011, s. 14).

Başlık: Dün PKK ne söylüyorsa bugün CHP söylüyor (29 Mayıs 2011, s. 14).

Başlık: CHP darbecilerin ardından KCK'nın avukatlığına soyundu (30 Mayıs 2011, s. 14).

Başlık: CHP, oy karşılığı aile sigortasına kayıt yapıyor (11 Haziran 2011, s. 1).

Zaman gazetesinin CHP ile ilgili başlıkları incelendiğinde, gazetenin ideolojisi bağlamında çok açık ve net bir şekilde bu partiye tavır alındığı görülmektedir. Haber başlıklarının bir kısmında eşik bekçilerinin yorumlarına rastlamak, bir kısmında da suçlamalara tanık olmak mümkündür. "CHP darbecilerin ardından KCK' nın avukatlığına soyundu", "Kendisinin bile gözden çıkardığı Antalya'da umut tazelemeye çalıştı", "BDP'liler destek vermeyince Diyarbakır'da boş meydana konuştu" şeklindeki başlıklar bu duruma örnek teşkil etmektedir.

“CHP iktidarında her çocuk istediği okula gidemeyecek”, “Kılıçdaroğlu, Hakkâri’de belediyelere özerklik vaat etti” gibi başlıklar ise direkt olarak siyasal iletişim yönünden yazılı basının etkinliğine ve üstlendiği role örnektir. Çünkü seçmeni etkilemeye yöneliktir. Başlıklarda ayrıca, Genel Başkan Kemal Kılıçdaroğlu’nun açıklamalarına ima ve alay içeren bir üslupla yer verildiği çıkarımı da yapılmıştır.

CHP’nin seçim vaatlerine ve çalışmalarına da zaman zaman yer veren gazete, bunun yanında “çirkin, suç, ayrımcılık ve yolsuzluk” gibi olumsuz çağrışım yapan sözcükleri kullanmıştır. Gazetenin ayrıca başlıklar aracılığıyla bu partiye yönelik “dini konulara hassasiyet göstermeyen, tartışmacı ve ayrımcı” bir imaj oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)

Başlık: *Bahçeli’nin okyanus ötesini adres göstermesi çok çirkin* (10 Mayıs 2011, s. 1).

Başlık: *MHP’nin, Hocaefendi’ ye dil uzatması iflası demek* (13 Mayıs 2011, s. 16).

Başlık: *İstifalara yine değinmedi 'kaset'li pankartları indirtti* (23 Mayıs 2011, s. 16).

Başlık: *Diyarbakır'ı kana bulama planı yapan ülkücülere sahip çıktı* (2 Haziran 2011, s. 16).

Başlık: *Taş atan çocukların elinde 3 hilal bayrağı* (7 Haziran 2011, s. 16).

MHP ile ilgili başlıklar incelendiğinde, Genel Başkan Devlet Bahçeli’nin sözlerinin çoğu kez tırnak işareti kullanılmadan ya da alıntı olduğu belirtilmeden başlığa taşındığı dikkat çekmiştir. Yaşanan kaset olaylarının ardından Cumhuriyet ve Hürriyet Gazetelerinde tanık olunan başlıklar aracılığıyla “MHP’ye destek verme” durumu, Zaman Gazetesi’nde görülmemiştir. Hatta “Bahçeli, Gülen’i Suçlayarak Seçim Başarısızlığına Kılıf Arıyor”, “Diyarbakır'ı kana bulama planı yapan ülkücülere sahip çıktı” gibi başlıklarla Bahçeli, gazetenin “olumsuz yaklaşımına” dahi hedef olmuştur. “İstifalara yine değinmedi 'kaset'li pankartları indirtti”, “Taş atan çocukların elinde 3 hilal bayrağı” örneği de, editoryal yorumun başlığa yansımaya bir kanıt niteliğindedir.

Gazete, partinin seçim vaatleri ya da çalışmalarından fazla “kaset skandalı” adı altındaki haberlere yoğunluk vermiş ve parti ile ilgili haber başlıklarında “istifa, suçlama, skandal” gibi olumsuz çağrışım yapan sözcükler tespit edilmiştir.

Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku

Başlık: *Türkiye coğrafî olarak büyük, tek başbakanla yönetilemez* (10 Mayıs 2011, s. 15).

Başlık: *BDP’li belediye, AK Parti’nin çöplerini almıyor* (27 Mayıs 2011, s. 18).

Başlık: *BDP’li belediyeler, halkın parasıyla Zerdüştlük propagandası yapıyor* (31 Mayıs 2011, s. 17).

Başlık: *BDP'li adayın seçim bürosunun altında molotof imalathanesi çıktı* (7 Haziran 2011, s. 14).

Başlık: *Demirtaş: 'Demokratik özerklik' en büyük projemiz* (7 Haziran 2011, s. 16).

Haber başlıkları incelendiğinde, ilk olarak belirtilmesi gereken nokta, Zaman Gazetesi'nin "Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku" değil de, BDP demeyi tercih etmiş olduğudur. "BDP'nin desteklediği bağımsız aday" ibaresine başvurulmuş, ancak oluşumun adı ifade edilmemiştir. Bunun yanı sıra, "provokasyon ve gerginlik" gibi kelimeler başlığa taşınmış ve olumsuz bir algı yaratılma amacı güdülmüştür.

Ayrıca, ya üçüncü kişilerin açıklamaları tırnak işareti olmadan halkın sesi gibi başlıkta yer almış, ya da gazete editörlerinin sübjektif yorumlarıyla haber başlıkları oluşturulmuştur. Bu değerlendirmeye en belirgin iki örnek; "*PKK ve BDP tehditle CHP mitingine adam topluyor*" ve "*BDP'li belediyeler, halkın parasıyla Zerdüştlük propagandası yapıyor*" başlıklarıdır.

Blok'un bağımsız adaylarının seçim çalışmalarına değinilmemiş, daha ziyade yaşanan olaylar üzerinden "kışkırtıcı ve suçlayıcı" tabir edilebilecek başlıklar, gazetenin sayfalarında yer almıştır.

4.3. Haber Girişleri ve Ana Olay

Eleştirel söylem çözümlemesi modelinde, haber girişleri ve ana olay kısmı en önemliden ayrıntıya geçişin sağlandığı ters piramit modeline, başlık ile uyuma, lehte/aleyhte konumlandırmaya ve yaratılan algıya bakılması gereken önemli bir basamaktır.

Bu amaçla, her parti için ayrı ayrı olmak üzere örnek haber girişleri ve ana olay kısmı incelenmiştir.

Adalet ve Kalkınma Partisi

Bakan Akdağ, görme engelli vatandaşın özür diledi

(18 Mayıs 2011, s. 17).

Batman temasları sırasında görme engelli Nurullah Mehmetoğlu adlı vatandaşa, "Görmediğin halde seni işe aldık, daha ne istiyorsun?" dediği için tepki çeken Sağlık Bakanı Recep Akdağ, bu vatandaşın özür diledi. Mehmetoğlu'na hem mektup yazan hem de telefon açan Bakan, amacının kendisini üzmemek olmadığını ifade ederek Mehmetoğlu'ndan hakkını helal etmesini istedi.

Bahse girerim, CHP birinci olacak diyen İnan Kırac'a açık mesaj: Bir işadaminin bu işlere bulaşması ciddi risktir

(2 Haziran 2011, s. 18).

İşadamı İnan Kırac'ın "Güvenilir kaynaklardan bilgi aldım. CHP birinci parti olacak. Sizinle bu konuda bahse bile girerim." sözleri, kamuoyunda seçimlere 10 gün kala seçmeni etkileyebilecek bir gelişme yaşanacağı kaygısına yol açtı. Son günlerde

tırmanan gerilim de bunun işareti olarak görüldü. Başbakan Tayyip Erdoğan da yaşanacak bu tür bir girişime tepki gösterdi.

Cumhuriyet Halk Partisi

Kılıçdaroğlu, Ergenekon adayları ile kumar oynuyor

(11 Mayıs 2011, s. 16).

ABD'nin önde gelen Türkiye uzmanlarından Henri Barkey, 12 Haziran seçimlerini değerlendirdi. CHP'nin Ergenekon sanıklarının aday göstermesini eleştiren Barkey, Kılıçdaroğlu'nun 'kumar oynadığını' ve reformcu imajına gölge düşürdüğünü savundu. Barkey, bu aday tercihleriyle Kılıçdaroğlu'nun açıktan askerî ve devletçi elitte işbirliğine girdiğini ileri sürdü.

CHP'li aday, Bakan Davutoğlu için oy istedi

(17 Mayıs 2011, s. 16).

Liderlerin meydanlara inmesiyle siyasi atışmalar da sertleşti.

Konya'da ise siyasi hayatta ender görülen bir olay yaşandı. CHP'nin Konya adayı Durmuş Ali Karamut, Dışişleri Bakanı ve AK Parti Konya 1. Sıra milletvekili adayı Ahmet Davutoğlu için seçmenden oy istedi.

Milliyetçi Hareket Partisi

MHP'li yöneticilerin kasetlerine yayın yasağı

(13 Mayıs 2011, s. 14).

MHP'nin istifa eden üst düzey yöneticilerine ait görüntülerle ilgili yayın yasağı konuldu. Görüntülerin yayınlandığı sitelere erişimin engellenmesi talebi ise görevsizlik sebebiyle reddedildi. Uygunsuz görüntüleri internet sitelerinde yer alan eski MHP Genel Başkan Yardımcısı Bülent Didinmez ve eski İstanbul İl Başkanı İhsan Barutçu, avukatı aracılığıyla İstanbul 5. Asliye Hukuk Mahkemesi'ne başvurdu.

Bahçeli, Başbakan'ın Ankara projelerini de beğenmedi

(27 Mayıs 2011, s. 16).

MHP lideri Devlet Bahçeli, Kanal İstanbul projesinin ardından Ankara'ya ilişkin projelerini açıklayan Başbakan Tayyip Erdoğan'a yüklendi. Türkiye'nin son 9 yılda işsizlik ve yoksullukla mücadelede çok geride kaldığını savunan Bahçeli, AK Parti iktidarının ise “çılgın projelerle, adeta çıldırmaşa döndüğünü” ifade etti.

Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku

BDP'den itiraf: CHP mitingine katılanlar arkadaşlarımızdı

(27 Mayıs 2011, s. 18).

BDP Genel Başkan Yardımcısı Koçali, CHP'nin Hakkâri mitingine katıldıkları itirafında bulundu. Küçük bir jestte bulunulduğunu ancak bunun Kılıçdaroğlu'na yapılmış gibi algılanmamasını isteyerek, "Başbakan, CHP ile uğraşmasın. BDP'nin mitinginde on binler toplanacak, onunla karşılaştırsın." dedi.

BDP'liler Erzurum'da olay çıkardı

(6 Haziran 2011, s. 12).

BDP tarafından Erzurum'da düzenlenen mitingin ardından kentte gerginlik yaşandı. Yaşanan olaylarda bir kişi bacağından bıçakla yaralandı. Kazım Yurdalan Mahallesi'nde düzenlenen mitingde BDP'nin desteklediği Erzurum bağımsız milletvekili adayı Sebahattin Yılmaz ile Diyarbakır bağımsız milletvekili adayı Altan Tan birer konuşma yaptı. BDP'liler, mitingin ardından Mahallebaşı semtinde bulunan Yılmaz'ın seçim irtibat bürosu önünde toplandı. Altan Tan, seçim otobüsü üzerinden gruba dağılması uyarısında bulundu. Ancak grup 69 AF 647 plakalı bir otomobil ile 36 EN 847 plakalı ve içerisinde kadın ve çocuk bulunan başka bir otomobile taş ve sopalarla saldırdı. Saldırganlara polis müdahale ederek bölgeden uzaklaştırdı.

Zaman gazetesinin haber girişleri incelendiğinde, partiden partiye farklılıklar olduğu gözlenmiştir. Öncelikle, bazı haber girişlerinde AKP lehine bir konumlandırma yapıldığı tespit edilmiş; özellikle, Hopa'da yaşanan olaylarla ve AKP-CHP tartışmalarıyla ilgili haberlerde belirgin bir üslup farkı görülmüştür.

Bunun yanında, yaşanan olayların ayrıntılarına haber girişleri ve ana olay kısmında yeterli derece yer verilmiştir. BDP ile ilgili haber girişlerinde “gerginlik, baskı, eylem ve saldırı” gibi sözcüklere sıkça rastlanmış ve aleyhte bir konumlandırma yapılmıştır. MHP ile ilgili haber girişlerinde de “alaycı ve karamsar” bir üslup tercih edildiği görülmüştür.

Başlık, ana olay ve haber girişleri ise çoğunlukla uyumluluk göstermektedir. Ancak, örnekler incelendiğinde, seçim çalışmaları süresince gazetenin AKP'yi destekleyen tutumu göze çarpmaktadır. Ana olay kısımlarının çoğunda parti genel başkanlarının demeçlerine eşit oranda yer verilmediği, iktidar partisi sözcülerinin açıklamalarının daha geniş yer bulduğu ve hatta bu sözlerin başlığa taşınarak “halkın sözüne dönüştürme” sürecinin yaşandığı tespit edilmiştir.

4.4. Olay Taraflarının Değerlendirilmesi

Zaman gazetesinde, analiz edilen bir aylık dönemde parti liderlerinin açıklamalarına ne oranda yer verildiği, olay taraflarının “seçilen kelimeler” ışığında nasıl yansıtıldığı incelenmiştir. Tespit edilen örneklerden bazıları aşağıda sıralanmıştır.

Türkiye'nin en milliyetçi partisi AK Parti'dir (4 Mayıs 2011, s. 15), Gümrükte İlk Oy Ak Parti'ye (11 Mayıs 2011, s. 16), Hükümetten bir çılgın proje de Van'a (20 Mayıs 2011, s. 1), Başbakan sadece Van'a değil, bütün bölgeye umut verdi (20 Mayıs 2011, s. 19), CHP, Ecevit'in kemiklerini sızlattı (3 Mayıs 2011, s. 16), CHP'li belediye, Kübra'ya neden sahip çıkmadı? (4 Mayıs 2011, s. 15), Ucube sergiye ev sahipliği yapan CHP'li başkandan Erdoğan'a ağır hakaret (24 Mayıs 2011, s. 16), İstifalara yine değinmedi, 'kaset'li pankartları indirtti (23 Mayıs 2011, s. 16), PKK ve BDP tehditle CHP mitingine adam topluyor (31 Mayıs 2011, s. 1).

Yukarıda yer alan örnekler incelendiğinde, AKP lehine bir konumlandırmanın başlıklarda olduğu gibi devam ettiği; özellikle CHP ile ilgili olayların ve iddiaların değerlendirilmesinde gazetenin adeta taraf olduğu gözlenmiştir. Bununla beraber, ortaya atılan iddialarla ilgili olarak hem hükümetin, hem de muhalefet partilerinin açıklamalarına yer verildiği de dikkati çekmiştir. Ancak özellikle muhalefetin açıklamalarının ardından cümlelerin sonuna, haberi yazan muhabir ya da düzenleyen editör tarafından negatif bir yorum eklendiği de saptanmıştır. Bu değerlendirmeleri yaparken, kuşkusuz AKP’yi temel taraflardan biri olarak almak zaruridir. Çünkü hem iktidar partisi olması, hem de gazeteye olan yakınlığı sebebiyle haber değeri taşımaktadır.

Seçim çalışmaları sürecinde, mitingler esnasında çıkan olaylar, gazete tarafından hükümet ve polis lehine bir konumlandırmayla yorumlanmıştır. Eylem yapanlar ya da bir icraatı protesto edenler, “polise karşı gelen, huzur bozan ve çevreye zarar veren” kişiler olarak tanımlanmışlardır. Bu durumu “Hopa Olayı”nın ardından gazetede yer alan haber içerikleri incelendiğinde daha net görmek mümkündür. Aynı durum, Barış, Demokrasi ve Özgürlük Platformu adayları için de geçerlidir. Zaman Gazetesi’nde, incelenen dönemde “BDP” adı altında yapılan haberlerin neredeyse tümünde aleyhte bir konumlandırma tespit edilmiştir.

4.5. Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Ardalan ve bağlam bilgisi bakımından Zaman gazetesi incelendiğinde, özellikle mitinglerde yaşanan olaylarla ilgili olarak ardalan bilgisinin yetersiz olduğu, AKP’yi ve hükümeti olumlayan bir şekilde haber metinlerinde kapanmalar olduğu ve Başbakan Erdoğan’ın açıklamalarının metnin sesi haline geldiği saptanmıştır.

***Eli taşlı eşkiya Hopa’ya da inmiş* (1 Haziran 2011, s. 15).**

Erdoğan’ın mitingi öncesi Hopa Cumhuriyet Meydanı yakınında toplanan " Ezilenlerin Sosyalist Platformu" üyesi grup, halay çekerek çeşitli sloganlar atmaya başladı. Polis ekipleri, panzerlerle su akarak izinsiz gösteri yapan grubu dağıtmaya çalıştı. Bunun üzerine grup üyeleri, polislere taş ve çeşitli eşyalar atmaya başladı. Gruba biber gazı sıkılarak müdahale edildi. Dağılan grup, bir süre sonra ara sokaklardan tekrar miting alanı yakınına gelerek çevrede bulunan AK Parti’ye ait araçlar ile diğer araçlara taş atarak zarar verdi. Hafif yaralanan bazı vatandaşlar, Hopa Devlet Hastanesi’ne kaldırıldı. Olaylar esnasında daha önce kalp ameliyatı olduğu öğrenilen Metin Lokumcu isimli bir emekli öğretmen, kalp krizi sonucu hayatını kaybetti. ÖDP’li olduğu belirtilen Lokumcu’nun, biber gazından etkilendiği öğrenildi. Hopa Kaymakamı Abdullah Akdaş, "Bu vatandaşımızın ailesine ve yakınlarına başsağlığı diliyorum. Bu vatandaşımız belki de oradan geçiyordu. Bu konu henüz net değil." dedi. Akdaş, bazı marjinal grupların Başbakan’ın gelişini nedeniyle provokatif eylemlerde bulunduğunu belirtirken 1 kişinin gözaltına alındığını bildirdi.

Yukarıdaki örnekten de anlaşılacağı gibi, gazete tarafından AKP lehine bir konumlandırma yapılmış olup, ardalan bilgisi yetersizdir. Polis gücünü

haklılaştırmak adına “marjinal grup, izinsiz gösteri, etrafa zarar veren grup, hafif yaralanan vatandaşlar” gibi ifadeler kullanılmıştır. Genel olarak haber içeriklerinde ardalan bilgisinde yetersizliklere rastlanırken, en yoğun ardalan bilgisine AKP ile ilgili haberlerde rastlanmıştır. Muhalefet partileri ile ilgili haberlerde daha çok özet halinde bir ardalan bilgisine yer verildiği görülmüştür.

4.6. Sentaktik Çözümleme

Aktif ve pasif cümle yapıları sentaktik çözümlemenin bir parçasıdır. Analiz çerçevesinde, gazetenin siyasal iletişimdeki rolü bakımından, çok dikkat edilmeyen fakat son derece önemli ipuçlarını barındırmaktadır. Aşağıda Zaman gazetesinin incelenen örneklerinden birkaçı yer almaktadır.

Önceki gün Eskişehir mitinginin ardından uçakta gazetecilerin sorularını cevaplayan Başbakan Erdoğan, "Cizre'de bizzat Kürtlerin çocukları sırf Müslüman olarak yetişmesin diye diri diri yakmaya kalkıyorlar değerlendirmesini yaptı.

Düziçi ilçesinde gazetecilerle sohbet eden Kılıçdaroğlu, İzmir Büyükşehir Belediyesi'ndeki operasyonla ilgili soruya, "Kayseri belediyesinde toplanan rüşvetle ilgili Başbakan'a defter gönderdim. Bir şey yaptı mı acaba Başbakan?" diye karşılık verdi.

MHP lideri Devlet Bahçeli, Kanal İstanbul projesinin ardından Ankara'ya ilişkin projelerini açıklayan Başbakan Tayyip Erdoğan'a yüklendi. Türkiye'nin son 9 yılda işsizlik ve yoksullukla mücadelede çok geride kaldığını savunan Bahçeli, AK Parti iktidarının ise 'çılgın projelerle, adeta çıldırmaşa döndüğünü' ifade etti.

BDP'liler, mitingın ardından Mahalibashi semtinde bulunan Yılmaz'ın seçim irtibat bürosu önünde toplandı. Altan Tan, seçim otobüsü üzerinden gruba dağılması uyarısında bulundu. Ancak grup 69 AF 647 plakalı bir otomobil ile 36 EN 847 plakalı ve içerisinde kadın ve çocuk bulunan başka bir otomobile taş ve sopalarla saldırdı. Saldırganları polis müdahale ederek bölgeden uzaklaştırdı.

Haberin sentaks yapısı içinde, belli kişi ve kurumların eylemlerinin pasif cümleler aracılığı ile aktarılması haberde ideolojik olanın açığa çıkarılması açısından önemlidir. Bu tür cümle yapılarında eylemlerin sorumlusu olan kurum ve kişiler açıkça belirtilmez. Ortak birikimsel kültür, bu tür cümlelerin okunmasında referans oluşturur (İnal, 1997: 156).

Örnekler incelendiğinde, gazetede ağırlıklı olarak aktif cümle yapılarına rastlanmıştır. Ancak seçim hazırlıkları sürecinde yapılan eylemlerle ilgili haberlerde, pasif cümle yapıları da tespit edilmiştir.

4.7. Kelime Seçimleri

Zaman gazetesindeki kelime seçimlerinden örnekler de aşağıda her parti için ayrı başlıklar halinde incelenmiştir.

Adalet ve Kalkınma Partisi

Gümrükte ilk oy AK Parti'ye, bütün bölgeye umut verdi, Büyükşehir müjdesi verilen illeri yatırım heyecanı sardı, Hükümetten bir çılgın proje de Van'a, Başbakan Erdoğan, dün ilk olarak Kastamonu'da coşkulu bir kalabalığa seslendi.

Kelime seçimleri incelendiğinde, AKP’nin proje ve hedefleriyle heyecan yaratan, umut veren ve halkın çoğunluğu tarafından desteklenen bir parti olduğu izlenimi yaratılmaktadır. Yapılan mitingleri ve açıklamaları tanımlamak için kullanılan kelimeler “olumlu çağrışım” taşımaları bakımından kayda değerdir.

Cumhuriyet Halk Partisi

CHP’den **çirkin** bir afiş daha, CHP öğrencilere **eşitlik vaadetti** ama **ayrımcılık istedi**, **Ucubeye ev sahipliği** yapan CHP, Hopa’daki **saldırğanları savundu**, CHP iktidarında her çocuk **istediği okula gidemeyecek**.

12 Eylül referandumunda 'rahibe afişiyle **tepki çeken** CHP, **yine çirkin bir afişe imza attı**. CHP Denizli Merkez İlçe Başkanlığı, dünyanın saygı duyduğu Fethullah Gülen Hocaefendi’yi karabulut içinde gösteren bir afişi, seçim irtibat bürolarına astı.

CHP’nin seçim çalışmaları ile ilgili haberlerde ve başlıklarda kullanılan kelimeler genellikle “olumsuz çağrışım” yapan, aleyhte konumlandırmayı pekiştiren anlamlara sahiptir. Bu kelimeler ışığında Parti, ayrımcı, sözünde durmayan ve saldırı taraftarı bir imajla sunulmuş olmaktadır.

Milliyetçi Hareket Partisi

Bahçeli **muvazenesini kaybetti**, hedef **saptırıyor**, MHP’nin Hocaefendi’ye **dil uzatması iflası** demek, **namus** sözüm, MHP’liler Star Gazetesi’ni **bastı**, Diyarbakır’ı **kana bulama** planı yapan ülkücülere **sahip çıktı**.

MHP ile ilgili kelime seçimleri daha çok Genel Başkan Devlet Bahçeli’nin şahsına yönelik suçlamaları kapsamıştır. Bu kelimeler, anlam bakımından negatif yüklü olup, gazetenin sert üslubu ve üçüncü şahıslardan alıntı sözlerle de birleşince etkisini artırmıştır.

Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku

BDP’liler Erzurum’da **olay çıkardı**, **provokasyon**, **gergin anlar**. Diyarbakır esnafına 'CHP mitingine katılın, Başbakan'a **kepenkleri kapatın**' baskısı, Kayıtlara Giren **Şok İtiraf**lar: İmam hatipli öğrencilerin yurdunu **yakma kararı** BDP çadırında alındı.

Adaylardan ziyade, adayları destekleyen BDP ile ilgili haber başlıkları ve içerikler neticesinde, olumsuz anlamlar içeren birçok kelime tespit edilmiştir. Aleyhte konumlandırmayı güçlendiren tüm bu kelimeler, gazetenin siyasal tercihi bakımından da ipuçları verme özelliği taşımaktadır.

4.8. Haberin Retoriği

Haberin retoriği kapsamında, görsel ve istatistiki verilerin incelenmesi gerekmektedir. Rakamlar, abartılı tanımlamalar ve fotoğraflar inandırıcılığı artırmak adına kullanılan stratejiler olarak kabul edilmektedir. Gazetelerde özellikle seçim dönemlerinde yer alan kamuoyu araştırmaları ve yerli/yabancı firmaların araştırma sonuçları da siyasal iletişim açısından önem taşımaktadır.

Bu amaçla, aşağıda Zaman gazetesinde 1 Mayıs 2011-12 Haziran 2011 tarihleri arasında görsel ve istatistiki verilerin değerlendirmesi yer almaktadır.

84 kare fotoğraf: AKP'nin seçim haberleri ile ilgilidir. Fotoğrafların genelinde, Başbakan Erdoğan'ın miting alanında, profilden çekilmiş büyük boy kareleri kullanılmıştır. Ayrıca, eşi Emine Erdoğan'la halkı selamlarken, mitinge katılanlara çiçek atarken, adaylarla el ele poz verirken, televizyon programı çekimlerinde, çalışma ofisinde röportaj verirken, kürsüde konuşurken, mezuniyet töreninde plaket verirken, omzunda vatandaşlardan birinin bebeğini taşıırken ve açılış yaparken çekilmiş fotoğraflara da yer verilmiştir. Dikkati çeken, Recep Tayyip Erdoğan'ın, özellikle miting fotoğraflarında gülümseyen ve beden dilini kullandığı karelerin tercih edilmiş olduğudur.

46 kare fotoğraf: CHP'nin seçim haberleri ile ilgilidir. Fotoğraf karelerinin ağırlıklı olarak "tek tip" kullanıldığı tespit edilmiştir. Miting alanında, arka planda kalabalığın olduğu ve Genel Başkan Kemal Kılıçdaroğlu'nun profilden ya da karşıdan çekilmiş ifadesiz fotoğraf kareleri tercih edilmiştir. Bunun yanı sıra, Kılıçdaroğlu'nun halkı selamlarken, seçim otobüsünde (bir karede arkasında AKP afişi), Deniz Baykal'la miting alanında selam verirken, boynunda poşuyla ya da atkıyla ve adaylarla çekilmiş kareleri de mevcuttur.

32 kare fotoğraf: MHP'nin seçim çalışmaları ile ilgilidir. Mitinglerde çekilmiş, kalabalığın, gençlerin ve bayrakların ön planda olduğu fotoğrafların yanında parti lideri Devlet Bahçeli'nin yakın plan çekilmiş fotoğraf kareleri gazetede daha fazla yer almıştır. Ancak bu karelerin hemen hepsinde, Bahçeli asık suratlı, bağırarak bir ifadeyle ve kaşları çatıktır. Kürsüde çekilmiş fotoğraflarda ise işaret parmağının havada olması, tehditkâr bir ifadeyi yansıtmaya özelliğini de beraberinde getirmiştir. Liderin ayrıca bozkurt işareti yaptığı bazı kareler de gazetede yer almıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde, fotoğrafların MHP açısından olumlu mesajlar taşıdığını söylemek pek de mümkün değildir.

10 kare fotoğraf: Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku'nun seçim çalışmaları ile ilgilidir. Ağırlıklı olarak adayları desteleyen BDP üzerinden haber yapılmış olsa da bağımsız adayların kürsüde ya da konuşma yaparken çekilmiş fotoğrafları gazetede yer almıştır. Adayların toplu çekilmiş fotoğrafları ve miting esnasında çekilmiş kareler de gazetede yerini almıştır. Ancak tüm bunların yanında, özellikle yaşanan eylem ve çıkan bazı olayların ardından "yanmış araba, etrafa dökülmüş çöpler ve arbede" fotoğrafları da seçim haberleri içerisinde kullanılmıştır. Diğer partilerin fotoğraf sayıları, içerikleri ve boyutlarıyla kıyaslandığında; Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloğu adaylarının seçim haberleri ile ilgili fotoğrafların sayıca az, içerik olarak yetersiz ve boyut olarak çok küçük olduğu görülmüştür.

İstatistiki Veriler ve Kamuoyu Araştırmaları: İncelenen dönemde, üç kamuoyu araştırması haberine, iki de istatistiki bilgi içeren habere rastlanmıştır. Özellikle kamuoyu araştırma sonuçları, mevcut hükümeti destekler nitelikte olup, manşetten duyurulmuştur.

Tartışma ve Sonuç

Siyasal iletişim, yaşadığımız yüzyılda, siyaset ve iletişim disiplinlerinden sürekli beslenen ve gelişen, iletişim teknolojilerinin de yardımıyla etkisini artırmaya devam eden bir çalışma alanıdır. Bu gelişmelerin yanında, siyasal iletişimi meydana getiren temel yapıtaşları, kitle iletişim araçları gelişip değişse de varlığını korumaktadır. Bunlardan en önemlisi “retorik” yani bir amaç uğruna dilin stratejik kullanımı, diğer bir ifadeyle ikna edici dil kullanımıdır. Retorik, Antik Yunan’dan bu yana varlığını ve önemini korumuştur. Siyasal iletişim çalışmalarında “lider” kavramının güçlenmesini sağlayan da bir anlamda retoriktir. Günümüzde de halka hitap ederken, liderlerin konuşması, tavırları, beden dili, jestleri, mimikleri ve hitap ettiği kitleyi tanıması, üzerinde önemle durulan konuları oluşturmaktadır.

Ancak zaman içinde yalnızca liderin hitabı değil, başka unsurların da önemli olduğu fark edilmiştir. Bu unsurlar “siyasal iletişim yönetimi” adı altında birleşip birçok akademik çalışmanın da konusu haline gelmiştir. Siyasal reklam, propaganda ve siyasal pazarlama artık siyasal iletişim yönetimi ve stratejisinin vazgeçilmez öğeleri haline almıştır. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri’nde ve Avrupa’da siyasal iletişim, yalnızca seçim döneminde yapılan kısa vadeli planları kapsamamakta, birkaç senelik uzun vadeli plan ve çalışmalardan oluşmaktadır.

Bu amaçla, planlanan stratejileri hayata geçirmek ve seçmene ulaşmak adına kitle iletişim araçları geniş ölçüde kullanılmaktadır. Görsel medyanın popülerliği ve İnternet’in etki alanının genişlemesine rağmen; yazılı basın, siyasal iletişim anlamında varlığını ve önemini halen korumaktadır. Tirajlar istenen seviyelerde olmasa da, toplumun önemli bir kesimi, haberleri hala kâğıda basılı gazeteden okumayı tercih etmekte, özellikle ülkemizde seçim yasakları kapsamına girmediği için de gazeteler siyasal iletişim sürecinin etkili bir ayağını oluşturmaktadır. Bu nedenle, siyasal iletişim stratejistleri, liderler, parti üyeleri ve adaylar gazetelerde çıkan haber sayısına, haber içeriklerine, yorumlara ve fotoğraflara önem vermektedir. Çünkü bunların her biri, siyasal iletişim açısından önemli mesajlar barındırmaktadır.

Öte yandan, her gazetenin yayın politikası ve ideolojisine göre haberin sunuluşu, seçilen kelimeler ve kullanılan noktalama işaretleri farklılıklar göstermektedir. Haber söylemi, kaynak kişi ve kuruluşların söyleminden ayrı olarak düşünülemez. Çünkü burada bir tür “yeniden üretim” söz konusu olmaktadır. Haber kaynaklarına artan bağlılık, bu durumu daha da netleştirmekte, egemen ideolojinin yeniden üretilmesine doğru hızla ilerlemeye devam etmektedir. Dolayısıyla özellikle ana akım medyada, egemen ideolojiler dışındaki haberlere rastlamak pek mümkün olmamakta ve sonuçta basının gündemini çoğu zaman bu egemen kaynaklar belirlemektedir. Siyasal iletişim açısından bakıldığında da, iktidar partisinin söylemlerine ağırlık verildiği ve hatta bunun “halkın sesi ve söylemi” şeklinde yansıtıldığı görülmektedir.

Çalışmada haber metinleri incelenirken ayrıca, dengelilik, tarafsızlık ve nesnellik ölçütleri de göz önünde bulundurulmuştur. Elbette, basında tüm bu

normlara uygun haber örneklerini bulmak çok kolay olmamaktadır. Çünkü gazeteci, haberini en iyimser yaklaşımla kendi bakış açısına göre yazmak ya da bağlı olduğu kurumun ideolojisini yansıtmak durumunda kalırken; okuyucu da o haberi ve içinde taşıdığı mesajları gazetecinin gördüğü, yorumladığı ve aktardığı şekliyle almaktadır.

Dolayısıyla okurun eline aldığı bir gazetede, ilk sayfada verilenler genel algıya göre “gündem” olarak kabul edilen haberler, gazetenin yayın politikası ve akredite kaynakları doğrultusunda seçilen ve yorumlanan haberler olmaktadır. Bu noktada “yorumlanma” konusu çok önemli olmaktadır. Çünkü bu çalışmanın bir amacı da basında yaratılan bu söylem farklılıklarını ortaya koymaktır. Partilerin seçim çalışmaları, parti liderlerinin miting konuşmaları bir kez gerçekleşir ve ses ya da görüntü kayıtlarıyla arşivlerde saklanır. Ancak hemen her gazete, bu çalışmaları ya da konuşmaları farklı bir noktadan tutup değerlendirmekte, haber haline getirmekte; böylelikle, aslında “ideolojik yeniden üretim” gerçekleştirmektedir.

Medyada üretilen içerik üzerine yapılan yanlılık, nesnellik ve dengelilik tartışmaları da, bir diğer yandan siyasal iletişim sürecinin nasıl işlediğine dair ipuçları vermektedir. Bu etkileri, Türkiye’de basın tarihi içindeki farklı dönemlerdeki basın-siyaset ilişkisi içinde gözlemleyerek, basın özgürlüğü ve basına sansür bağlamında değerlendirmeler yapmak da mümkün olmaktadır. Çünkü basın özgürlüğü kavramı da doğrudan haber söylemine yansımaktadır. Ayrıca, büyük şirketler ve holdinglerin yanında, ulus ötesi sermayenin oluşturduğu yeni medya sahipliğinin getirdiği etkiler ve gelişmelerin, artık klasik anlamda basın özgürlüğünün içini boşalttığı yönünde görüşler ve tartışmalar da medya çalışmalarında geniş bir şekilde yer almaktadır.

Bu anlamda, doğru ve kesintisiz haber ve bilgi akışının yanında, iletişim özgürlüğüne yönelik tehditler, yalnızca siyasi iktidarlardan değil, büyük şirketlerden, bunların oluşturduğu ulusal ve uluslararası tekellerden de gelmektedir. Dolayısıyla bu durum, haber üretimi, habercilik anlayışı ve dolaylı olarak da basın-iktidar ilişkileri üzerinde farklı etkiler yaratmaktadır.

Basın, bir yandan 90’lı yıllardan itibaren artan holdingleşme ile hükümetlerle çıkar ilişkilerine girip okur gözünde güven kaybederken, bir yandan da dördüncü kuvvet olma ve gündem yaratma gibi özelliklerini de muhafaza etmeye çalışmaktadır. Ancak, gazetelerin gelirlerinin yüzde seksenini reklamlardan sağladığı düşünüldüğünde burada reklamverene bir “bağımlılık” söz konusu olmaktadır. Reklamverenin de kendi ticari ve ekonomik hedefleri açısından siyasal iktidarlara “iyi ilişkiler” içinde faaliyet gösterme eğiliminde olması ve iktidarlara karşısına almak istememesi de ayrı bir gerçektir. Bunun yanında, ülkemizdeki “medya sahipliği” araştırıldığında, büyük medyanın arkasında çoğunlukla ticaretin ve endüstrinin farklı alanlarında faaliyet gösteren büyük holdinglerin bulunması gerçeği ve bu holdinglerin de yine siyasi iktidarla karşı karşıya gelmek istememesi düşünüldüğünde, Türkiye’de basının “dördüncü kuvvet” olmasının neden çok kolay olmadığı anlaşılabilmektedir.

Tüm bu gerçeklerin sonuçlarını da, gazetelerin haber söylemleri incelendiğinde görebilmek mümkün olmakta, birbirinden çok farklı örneklere rastlanılmaktadır.

Bu çalışma ile partilerin seçim hazırlıklarının, (üç gazetede de ayrı ayrı olmak üzere) yeniden üretilip ne şekilde haber haline getirildiği, yayın politikaları ile haber içeriklerinin uyumlu olup olmadığı, manşet ve başlıklarda ne tür anlamlar barındıran kelimelerin kullanıldığı, kaynak açıklamalarının metnin/halkın sesine dönüşüp dönüşmediği ve kullanılan fotoğrafların detayları incelenmiştir.

Belirlenen dönemde **Cumhuriyet** gazetesinde yer alan haberler, eleştirel söylem çözümlemesi modeli ile incelendiğinde, seçim gündeminin çoğunlukla manşetlere taşındığı görülmüştür. Bu durum, ilk sayfada ve politika sayfalarında yer alan başlıklar için de geçerlidir. Ancak yine eleştirel söylem analizi çerçevesinde bakıldığında, **manşet ve başlıkların** hemen hepsinin iktidar partisi aleyhinde konumlandığı görülmüştür. Birçok başlıkta tırnak işareti kullanılmadan CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu’nun açıklamaları “halkın sesi” şeklinde sunulmuş; AKP Genel Başkanı ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın açıklamalarından alıntılar ise, üst başlıkta yorumlanarak yer almıştır. Gazete, çoğu kez kendi söylemlerini manşete ve başlıklara taşımıştır.

Haber girişleri ve ana olay bakımından gazetede ki haberlerin başlıklarla uyum içinde olduğu ve ayrıntılı olmasa da arda lan bilgisinin verildiği tespit edilmiştir. **Olay taraflarının değerlendirilmesi** kısmında, AKP’ye yönelik olumsuz tutumun devam ettiği, CHP ve MHP’ye ise gazete tarafından belirgin şekilde destek verildiği görülmüştür.

Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku adayları ile ilgili olarak ise diğer iki gazeteye oranla daha fazla habere yer verildiği, ancak söylem bakımından incelendiğinde, özellikle seçilen kelimelerin ve üslubun olumsuz çağrışımlar yaptığı görülmüştür.

Bu süreçte özellikle iktidar partisi ve diğer partiler arasında yaşanan polemikler sıkça ön plana çıkartılmıştır.

Kelime seçimleri bakımından incelendiğinde ise, CHP’nin “umut vadeden, barış ve demokrasi yanlısı, halk tarafından sevilen”; AKP’nin “dayatmacı, yanlış politikalar uygulayan ve toplumu huzursuz eden”; MHP’nin “mağdur duruma düşürülen ama seçim yarışında pes etmeyen”; Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku adaylarının ise “uzlaşılması zor ve özerklik talep eden fakat toplumun farklı kesimleri tarafından destek gören” şekilde yansıtıldığı görülmüştür.

Haberlerin retoriği incelendiğinde, kullanılan fotoğrafların haber başlıklarıyla doğru orantılı olduğu, başlıklar ve manşetlerde tespit edilen yanlı tutumun devam ettiği; kamuoyu araştırmaları ve istatistiklerin de söylem ve içerik bakımından aynı doğrultuda değerlendirildiği belirlenmiştir.

Cumhuriyet gazetesinin yayın politikası ile doğru orantılı şekilde CHP’nin seçim haberleri lehine bir söylem benimsediği, ancak bunu yaparken haberde

“nesnellik” ilkesinin göz ardı edildiği; “dengelilik” ilkesinin ise nesnelliğin bir türlü uygulanamamasına karşı, yanlılığın üstünü örtmeye yönelik olarak büyük oranda tatbik edildiği görülmüştür.

Hürriyet gazetesindeki haberler, eleştirel söylem çözümlemesi modeli ile incelendiğinde, manşetlerin çoğunlukla seçim dışı haberlerden seçildiği, ilk sayfada yer alan haber başlıklarının da diğer iki gazeteye kıyasla seçim çalışmaları ile daha az oranda ilgili olduğu saptanmıştır.

Başlıklarda çok bariz bir yanlılık tespit edilmemekle birlikte, iktidar partisi AKP’nin icraatlarının ve projelerinin manşete taşındığı görülmüştür. Gazete, üç partiye de eşit mesafede durmaya çalışmış, ancak Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku adaylarının seçim çalışmalarına diğer partilere göre çok az yer vermiştir. “Kaset skandalı” olarak nitelendirilen olay sonrasında MHP ile ilgili haberlere daha fazla yer ayrıldığı, hatta MHP lideri Devlet Bahçeli’nin açıklamalarının manşete taşındığı belirlenmiştir.

Haber girişleri ve ana olay kısmının haber başlıkları ile uyum içinde olduğu ve ters piramit şeklinde haber yazımının uygulandığı görülmüştür. **Olay taraflarının değerlendirilmesinde** ise, tüm taraflara temkinli yaklaşılmaya çalışıldığı, açık bir konumlandırma yapılmadığı tespit edilmiştir. Ancak en çok dikkat çeken nokta, gazetenin yayın politikasına ters şekilde bağımsız adaylarla ilgili haberleri adeta görmezden gelmiş olması ya da onlara gazetede çok küçük bir alan ayırmış olmasıdır.

Hürriyet gazetesi, mitingler esnasında parti liderlerinin birbirleri hakkında sarf ettikleri sözleri de çoğunlukla tırnak işaretisiz olarak başlıklara taşımış, ama ana olay kısmında “haberde dengelilik” unsurunu gözetmiştir. Haberlerde **ardalan ve bağlam bilgisi** detaysız ve özet halinde verilirken; **kelime seçimlerinin** AKP’yi “çalışan, hizmet eden ve proje üreten”, CHP’yi “iktidarı eleştiren, Yeni CHP adı altında bir yapılanmaya giren”, MHP’yi “mağdur ama destek gören” ve Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku adaylarını ise “tehditkâr ve seçim yarışında kararlı” şekilde yansıttığı belirlenmiştir.

Haberin retorik açısından bakıldığında ise, Hürriyet gazetesinin görsele en fazla yer veren gazete olduğu söylenebilir. İncelenen seçim dönemi süresince benimsenen ılımlı yayın politikası, fotoğraflarda da kendini göstermiştir. Hürriyet gazetesi, seçim çalışmalarını diğer iki gazete kadar hararetli ve yoğun şekilde yansıtmamıştır. Bu durumu haber söyleminde de görmek mümkündür. Haberin ideolojik yeniden üretimi elbette söz konusudur, ancak gazetenin temkinli yaklaşımı nedeniyle nesnellik ve dengelilik ilkeleri çoğunlukla korunmuştur.

Zaman gazetesindeki haberler eleştirel söylem çözümlemesi modeli ile incelendiğinde, incelenen dönemdeki manşetlerde gerek anket ya da kamuoyu araştırmaları aracılığıyla, gerekse hükümetin icraatları üzerinden AKP’ye destek verildiği görülmüştür.

Başlıklarda, AKP Genel Başkanı ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın demeçleri tırnak işaretli olarak yer alıp “gazetenin söylemi” şeklinde benimsenirken; CHP ve MHP liderlerinin açıklamaları olumsuz şekilde yorumlanarak başlıklara taşınmıştır. **Haber girişi ve ana olay** kısmı çoğunlukla başlıkla uyumlu şekilde yazılmış ve haber girişinin ardından detaylara yer verilmiştir.

Olay taraflarının değerlendirilmesinde ise, özellikle nesnellik ilkesinin tümüyle dışına çıkıldığı ve bilhassa CHP’nin aleyhinde bir konumlandırma yapıldığı tespit edilmiştir. Ancak tüm bunların yanında, **ana olay** kısmında olaya konu olan her iki tarafın demeçlerine de yer verildiği belirlenmiştir. **Ardalan ve bağlam bilgisi**, diğer iki gazetede olduğu gibi özet halinde verilmiş, kelime seçimleri de gazetenin yayın politikası doğrultusunda AKP’nin lehinde çağrışım oluşturacak şekilde yapılmıştır.

Gazete, MHP ve CHP ile ilgili haberlerde kimi zaman alaycı bir üslup takınmış, kimi zaman da direkt olarak ya da üçüncü şahısların ağzından ağır eleştirilerde bulunmuştur. Ayrıca Başbakan Erdoğan’ın konuşmaları metnin sesi haline gelmiş ve haberlerde hükümet politikalarını olumlayan birçok ifade tespit edilmiştir.

Bunların yanı sıra, Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku adayları “BDP (Barış ve Demokrasi Partisi)” olarak tanımlanmış, oluşumun adı kullanılmamıştır. Adaylarla ilgili yapılan haber başlıkları ve içerikleri kelime bazında incelendiğinde ise bunların şiddet ve çatışma çağrışımları yaptığı görülmüştür. Ayrıca, Hopa’da AKP mitingi esnasında yaşanan olaylar, Hürriyet ve Cumhuriyet gazetelerinde “Hopa Olayları” olarak ifade edilirken, Zaman gazetesinde “Hopa Saldırıları” olarak geçmiştir. Dolayısıyla “ideolojinin haber söyleminde yeniden üretime etkisine” en belirgin örneklerinden biri de bu haber olmuştur.

Haberin retoriği bakımından kullanılan fotoğraflarda da dengelilik unsuru göz ardı edilmiştir. Gazete, incelenen dönemde, manşetleriyle, başlıklarıyla, haber içerikleriyle, kullandığı kelimelerle ve fotoğraflarla yayın politikası doğrultusunda açıkça AKP lehinde bir konumlandırma yapmış; siyasal iletişim ve habercilik yönünden taraflı bir rol üstlenmiştir.

Sonuç olarak, tüm bu analizler ışığında, üç gazetede de farklı oranlarda haber söyleminde ideolojik yeniden üretim tespit edilmiştir. Ancak gazetelerin yayın politikası ve ideolojisi bakımından bu yeniden üretimler haber diline farklı şekillerde yansımıştır. Partilerin siyasal iletişim çalışmaları kapsamında yaptıkları mitingler, seçim gezileri, verdikleri demeçler ve seçim vaatleri üç gazete de birbirinden farklı bakış açılarıyla ve söylemlerle sunulmuştur.

Böylelikle ülkemizde incelenen özellikleriyle basının, siyasal iletişim çalışmalarını yansıtmadaki rolünün, yayın politikasına, benimsediği ideolojiye ve partilere olan yakınlığına göre her gazete için farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışma sonucunda, haber üretim sürecine ilişkin modellerden biri olan ‘Ayna Modeli’nin savunduğu **objektiflik ve haberi olduğu gibi yansıtma** durumunun tam tersi bir tablo ortaya çıkmaktadır. Var olan durumu yansıtan ise, “politik model”dir. Sonuçta haber, habercilerin kişisel ideolojik yaklaşımlarına ve haber

kuruluşunun içinde yer aldığı politik çevrenin ve sistemin baskılarına/etkilerine bağlı olarak oluşmaktadır. Bu noktada önemli olan, okuyucunun tüm bu haberleri yukarıda belirtilen değişkenleri göz önünde bulundurarak değerlendirebilmesidir.

Ayrı bir araştırma konusu olmasına rağmen, burada geleceğe yönelik bir bakış verebilmesi açısından siyasal iletişim süreçlerinde etkili olabilecek bir başka konuya da dikkat çekmek gerekiyor. Özellikle yeni iletişim ortamlarıyla hayatımıza son yıllarda girmeye başlayan sosyal medyanın siyasal iletişim süreçlerindeki etkisinin değerlendirilmesi, bu yöndeki araştırmalar için önemli bir referans oluşturacaktır. Zira sosyal medyanın diğer iletişim süreçlerinde olduğu gibi siyasal iletişim süreçlerinde de oldukça etkili olduğuna/olacağına dair Türkiye ve dünyadan önemli göstergeler bulunmaktadır. Yazılı basının seçim yasakları dışında olmasının getirdiği avantajla (ve geleneksel kitle iletişimin araçlarının sanayi toplumundan beri oluşturduğu “haberi tüketme” alışkanlıklarıyla) yakın bir zamana kadar taşıyabildiği etkisinin, giderek sosyal medya etkisiyle birlikte değişebileceğine dair bu göstergeler de sosyal medyanın ayrıca ayrıntılı olarak incelenmesini zorunlu kılmaktadır.

Kaynakça

- Demir, V. (2007). *Türkiye’de Medya Siyaset İlişkisi*. İstanbul: Beta Basım.
- İnal, A. (1997). “Haber Metinlerine Eleştirel Bir Bakış: Temel Sorunlar ve Örnek Çalışmalar”. *A.Ü. İLEF Yıllık 94*, 135-164.
- İnal, M. A. (1996). *Haberi Okumak*. İstanbul: Temuçin Yayınları
- İnal, A. (1995). “Yazılı Basın Haberlerinde ‘Yapısal’ Yanlılık Sorunu”. *Toplum ve Bilim, Sayı: 67, Güz.* 111-135.
- Kılıçaslan, Ç. E. (2008). *Siyasal İletişim: İdeoloji ve Medya İlişkisi*. İstanbul: Kriter Yayınevi.
- Özerkan, Ş. (Ed.) (2009). *Türkiye’de 9 Gazete: Haber Analizi ve Arşiv İncelemeleriyle*. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.
- Topuz, H. (1996). *Başlangıçtan Bugüne Türk Basın Tarihi: Davalar, Hapisler, Saldırıları, Faili Meçhul Cinayetler ve Holdingler*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- <http://www.cumhuriyet.com.tr> (Erişim Tarihi: 15.06.2011)
- <http://www.hurriyet.com.tr> (Erişim Tarihi: 15.06.2011)
- <http://www.zaman.com.tr> (Erişim Tarihi: 15.06.2011)